

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

**Завідувачка кафедри,
д.е.н., проф.**

_____ **Світлана ХАЛАТУР**
« ____ » _____ **2024 р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему: Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах
зростання ризиків діяльності

Освітньо-професійна програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа, страхування
та фондовий ринок»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Вадим ШЕВЧУК

**Науковий керівник,
д.е.н., професор**

Оксана ГРАБЧУК

Дніпро – 2024

ДНПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Освітньо-професійна програма: «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
« _____ » _____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ на підготовку кваліфікаційної роботи

Шевчука Вадима В'ячеславовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків діяльності

Науковий керівник: Грабчук Оксана Миколаївна, д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «11» жовтня 2024 р. № 340б.

2. Термін подання здобувачем роботи: «06» грудня 2024 року.

3. Вихідні дані до роботи: дані офіційних джерел, які відображають економічні та фінансові показники підприємств, законодавчі акти, постанови та інші документи, які регулюють фінансову діяльність і забезпечення фінансової безпеки підприємств, показники бухгалтерських балансів і звітів ТОВ Агрофірма «Земля», статті з рецензованих наукових видань, інтернет-ресурси тощо.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Вступ. 2. Теоретико-методичне підґрунтя управління фінансовою безпекою підприємства. 3. Аналіз фінансової безпеки підприємства і результативності управління нею. 4. Напрями вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків діяльності. 5. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

1. Основні компоненти механізму управління фінансовою безпекою. 2. Ідентифікація ризиків діяльності підприємства. 3. Структурна динаміка товарної продукції ТОВ Агрофірма «Земля». 4. Динаміка коефіцієнтів рентабельності ТОВ Агрофірма «Земля». 5. Система управління фінансовою безпекою ТОВ Агрофірма «Земля». 6. Послідовність формування інтегрального індикатора рівня фінансової безпеки, запропонована О.Г. Блажевичем. 7. Етапи безперервного стратегічного УФБ підприємства. 8. Стратегічна модель фінансової безпеки підприємства. 9. Потіки інформації у системі взаємодії служби контролінгу та фінансового менеджера для стратегічного УФБ підприємства. 10. Впливи на фінансову безпеку ТОВ Агрофірма «Земля». 11. Система заходів із покращення рівня фінансової безпеки ТОВ Агрофірма «Земля».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання «20» травня 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичне підгрунття управління фінансовою безпекою підприємства	12.07.2024	виконано
2	Аналіз фінансової безпеки підприємства і результативності управління нею	16.09.2024	виконано
3	Напрями вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків діяльності	04.11.2024	виконано
4	Висновки і пропозиції	25.11.2024	виконано
5	Оформлення роботи	06.12.2024	виконано

Здобувач _____
(підпис)

Вадим ШЕВЧУК

Керівник роботи _____
(підпис)

Оксана ГРАБЧУК

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	4
ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ПІДҐРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА	8
1.1. Сутність фінансової безпеки в нестабільних умовах функціонування підприємства	8
1.2. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства	22
1.3. Ідентифікація ризиків діяльності підприємства як складової його фінансової безпеки	38
Висновки до розділу 1	44
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА І РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕЮ	46
2.1. Економіко-організаційна характеристика ТОВ Агрофірми «Земля»	46
2.2. Комплексна оцінка фінансових показників ТОВ Агрофірми «Земля»	53
2.3. Дослідження рівня фінансової безпеки агропідприємства	64
Висновки до розділу 2	73
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ	75
3.1. Розвиток системи управління фінансовою безпекою підприємства	75
3.2. Запровадження інструментів контролінгу для управління фінансовою безпекою	81
3.3. Обґрунтування системи заходів покращення рівня фінансової безпеки підприємства	86
Висновки до розділу 3	92
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	103

РЕФЕРАТ

Тема: «Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків діяльності»

Кваліфікаційна робота містить: 102 с., 11 рис., 14 табл., 62 літературних джерела, 1 додаток.

Об'єкт дослідження – процеси формування фінансової безпеки підприємства.

Предмет дослідження – методи і механізми управління фінансовою безпекою в умовах підвищеного рівня ризиків діяльності підприємств.

Метою роботи є розробка теоретичних і практичних підходів до управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків, спрямованих на покращення його фінансової стійкості, мінімізацію негативних впливів різноманітних загроз і підвищення ефективності управлінських рішень.

Методи дослідження – методи аналізу і синтезу, економіко-статистичний аналіз, порівняльний аналіз, метод суми місць, графічний метод.

В ході виконання кваліфікаційної роботи представлені напрями удосконалення існуючих стратегій управління фінансовою безпекою, що забезпечить краще реагування менеджменту підприємств на зовнішні загрози.

Результати рекомендовані до впровадження у ТОВ Агрофірма «Земля», с. Андріївка, Покровський район, Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА, ОЦІНКА, УПРАВЛІННЯ, ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК, РІВЕНЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ

KEYWORDS

FINANCIAL SECURITY, EVALUATION, MANAGEMENT, INTEGRAL INDICATOR, LEVEL OF FINANCIAL SECURITY

ВСТУП

В умовах глобалізації та нестабільності ринків підприємства все частіше стикаються з фінансовими ризиками, які можуть призвести до зниження рентабельності або навіть банкрутства. Крім того, геополітичні кризи, інфляційні процеси та зміни в податковому законодавстві посилюють невизначеність. Система менеджменту фінансової безпеки дозволяє підприємствам мінімізувати втрати і зберігати стабільність в умовах цих загроз. Ефективне управління ризиками також є важливим для збереження репутації та конкурентоспроможності на ринку.

Важливо зазначити, що традиційні підходи до фінансової безпеки вже не завжди є ефективними, оскільки ризики стають більш комплексними і взаємопов'язаними. В умовах швидкої цифровізації виникають нові види загроз, зокрема кіберзлочинність, що підвищує значення фінансового контролю та адміністрування інформаційних ресурсів. Дослідження з цієї теми надає можливість розробити інноваційні стратегії для забезпечення стабільності та розвитку підприємств у довгостроковій перспективі. Окрім того, розуміння механізмів менеджменту фінансової безпеки створює підприємствам умови адаптації до змін зовнішнього середовища і забезпечувати сталий розвиток.

Додатково, в умовах постійної еволюції фінансових інструментів і ринків виникають нові виклики для запровадження фінансової стійкості фірм. Зростання залежності від глобальних ринків підвищує важливість моніторингу міжнародних ризиків, таких як валютні коливання та нестабільність торгових партнерів. Важливо також враховувати екологічні та соціальні ризики, які набувають більшого значення у світлі стратегії сталого розвитку. У підсумку, дослідження управління фінансовою безпекою дозволить підприємствам не тільки зменшувати втрати, але й знаходити нові можливості для зростання та інновацій.

Обґрунтуванню поняття фінансової безпеки підприємства, визначенню ролі держави у її забезпеченні та теоретичним засадам управління фінансовою безпекою підприємств присвячені праці багатьох економістів, серед яких: М.М. Бондаренко, З.С. Варналій, Г.В. Возняк, Я.А. Дроботя, М.О. Кіпа, Н.І. Коваль, О.О. Кравченко, О.О. Ляхович, В.М. Марченко, С.І. Мельник, В.А. Панченко, Н.Л. Правдюк, Н.В. Трусова, А.К. Чакалов і багатьох інших. Серед досліджуваних питань вивчені методичні підходи до створення механізму управління фінансовою безпекою та оцінки її рівня на підприємстві. Проте в умовах зростання ризиків діяльності постають питання розробки та впровадження превентивних заходів для запобігання фінансовим кризам на рівні окремого підприємства.

Метою дослідження постає розробка теоретичних і практичних підходів до управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків, спрямованих на покращення його фінансової стійкості, мінімізацію негативних впливів різноманітних загроз і підвищення ефективності управлінських рішень.

Виходячи з цієї мети, було визначено низку ключових завдань для її досягнення:

- дослідити сутність фінансової безпеки в нестабільних умовах функціонування підприємства;
- обґрунтувати механізм управління фінансовою безпекою підприємств;
- розглянути методичні підходи до ідентифікації ризиків діяльності підприємства як складової його фінансової безпеки;
- вивчити економіко-організаційну характеристику ТОВ Агрофірми «Земля»;
- здійснити комплексну оцінку фінансових показників ТОВ «Агрофірми «Земля»;
- дослідити рівень фінансової безпеки агропідприємства;

- сформуванати напрями розвитку системи управління фінансовою безпекою підприємства;
- розглянути можливість запровадження інструментів контролінгу для управління фінансовою безпекою підприємств;
- обґрунтувати системи заходів покращення рівня фінансової безпеки підприємства.

Об'єкт дослідження – процеси формування фінансової безпеки підприємства.

Предмет дослідження – методи і механізми управління фінансовою безпекою в умовах підвищеного рівня ризиків діяльності підприємств.

В роботі використовувалися загально наукові та економічні методи дослідження, а саме: аналіз і синтез – для дослідження теоретичних основ фінансової безпеки і ризиків підприємства; економіко-статистичний аналіз – для оцінки фінансових показників підприємства та виявлення тенденцій і закономірностей; порівняльний аналіз – для порівняння різних методів управління на підприємствах фінансовими ризиками; індукція та дедукція – для формування висновків на основі аналізу окремих факторів і загальних тенденцій; системний підхід – для комплексного дослідження фінансової безпеки в контексті взаємодії внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Інформаційна база дослідження складається з даних з офіційних джерел, які відображають економічні та фінансові показники підприємств, бухгалтерських балансів і звітів, які надають детальну інформацію про фінансовий стан агрофірми, статті рецензованих наукових видань, що містять результати досліджень у сфері фінансової безпеки та управління ризиками, законодавчі акти, постанови та інші документи, які регулюють фінансову діяльність і забезпечення фінансової безпеки підприємств, інтернет-ресурси, які формують актуальну інформацію про ризики і фінансову безпеку.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що отримані знання можуть бути корисними для удосконалення існуючих стратегій управління фінансовими ризиками, що, в свою чергу,

забезпечить краще реагування менеджменту підприємств на зовнішні загрози.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНЕ ПІДґРУНТЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність фінансової безпеки в нестабільних умовах функціонування підприємства

Фінансова безпека підприємства в нестабільних умовах функціонування є ключовою складовою загальної системи безпеки підприємства і являє собою стан фінансових ресурсів, при якому забезпечується їх захищеність від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також підтримується стійкість та стабільність роботи підприємства [5].

У нестабільних умовах (економічні кризи, політична нестабільність, форс-мажорні обставини, зміна ринкових умов тощо) сутність фінансової безпеки набуває особливої актуальності. Вона охоплює такі ключові аспекти:

1. **Захист фінансових ресурсів.** Підприємство має забезпечити надійність збереження своїх фінансових ресурсів від ризиків, пов'язаних з інфляцією, коливанням валютних курсів, зростанням кредитної заборгованості, шахрайством або помилками в управлінні. Захист фінансових ресурсів – це фундаментальний елемент фінансової безпеки підприємства, який полягає в збереженні та раціональному використанні капіталу, оборотних коштів і інших фінансових активів підприємства. У нестабільних умовах, коли підприємство стикається з різноманітними зовнішніми та внутрішніми загрозами, це завдання стає критично важливим [4]. Основні аспекти захисту фінансових ресурсів включають:

- 1.1. **Захист від валютних ризиків.** Зовнішні економічні умови, такі як коливання валютних курсів, можуть суттєво вплинути на фінансовий стан підприємства, особливо якщо воно здійснює зовнішньоекономічну діяльність або має зобов'язання в іноземній валюті. Для захисту від валютних ризиків підприємства використовують різні інструменти:

- Хеджування валютних ризиків через ф'ючерси, опціони або форвардні контракти.

- Диверсифікація валютних активів – зберігання частини активів у різних валютах.

- Ведення валютної політики – вибір стратегії для управління валютними потоками (наприклад, перехід на валюту, стабільнішу в умовах кризи).

1.2. Захист від інфляційних ризиків. Інфляція впливає на купівельну спроможність грошей і може призвести до знецінення активів підприємства [15]. Для мінімізації інфляційних ризиків компанії можуть:

- Інвестувати в активи, які менше піддаються інфляції, наприклад, у нерухомість, дорогоцінні метали, акції стабільних компаній.

- Інфляційне страхування – використання інструментів, що дозволяють зафіксувати вартість ресурсів на майбутнє.

- Індексція доходів і витрат – адаптація цінових політик для компенсації інфляційних втрат.

1.3. Захист від кредитних ризиків. Нестабільність може призвести до збільшення кредитного навантаження на підприємство через зростання процентних ставок або проблеми з погашенням боргових зобов'язань [18]. Підприємства використовують різні методи для захисту від цих ризиків:

- Оптимізація структури боргу – зниження частки короткострокових кредитів, які є дорожчими та ризикованішими в кризових умовах.

- Переговори з кредиторами – можливість домовитися про реструктуризацію боргу або відстрочку виплат у разі фінансових труднощів.

- Використання кредитних рейтингів для отримання більш вигідних умов запозичень.

1.4. Захист від операційних ризиків. До операційних ризиків належать ті, що пов'язані з внутрішніми процесами підприємства, такими як помилки у веденні бухгалтерії, шахрайство працівників, технічні збої та інші [13]. Для мінімізації таких ризиків застосовуються:

- Впровадження внутрішнього контролю та аудиту для запобігання шахрайству і помилкам у фінансовій звітності.

- Автоматизація бізнес-процесів та використання програмного забезпечення для ведення фінансової діяльності.

- Створення резервних фондів для покриття несподіваних операційних витрат.

1.5. Фінансові резерви та ліквідність. Нестабільні умови часто супроводжуються проблемами з ліквідністю, коли підприємству складно отримати доступ до фінансових ресурсів для покриття поточних зобов'язань [23]. Захист від таких ризиків полягає у:

- Створенні резервних фондів або грошових резервів, які дозволять підтримувати платоспроможність навіть у разі скорочення доходів.

- Підтримці оптимальної структури активів, що дозволяє швидко конвертувати частину активів у готівку без втрати вартості.

- Ліквідність фінансових операцій – підприємство повинно бути готовим до швидких змін у потребах фінансових ресурсів.

1.6. Захист від фінансових шахрайств. Підприємства можуть стати жертвами внутрішнього або зовнішнього шахрайства, яке може призвести до значних фінансових втрат. Основні заходи захисту від шахрайства включають:

- Регулярний внутрішній та зовнішній аудит для перевірки чесності та точності фінансової звітності.

- Впровадження систем контролю та моніторингу фінансових операцій.

- Захист інформаційних систем, що використовуються для управління фінансами (наприклад, захист банківських транзакцій, шифрування даних).

Захист фінансових ресурсів – це основа стійкості підприємства в умовах нестабільності, що вимагає комплексного підходу та систематичного управління фінансовими ризиками [25].

2. Управління ризиками – це один з ключових елементів фінансової безпеки підприємства, особливо в умовах нестабільності. Мета управління

ризиками полягає у виявленні потенційних загроз для фінансового стану підприємства, їх оцінці, а також розробці та впровадженні заходів для мінімізації впливу цих ризиків на фінансову стабільність. Ризики можуть бути як внутрішніми (які виникають внаслідок діяльності самого підприємства), так і зовнішніми (пов'язаними з економічними, політичними, ринковими факторами).

Основні етапи управління фінансовими ризиками включають:

2.1. Ідентифікація ризиків. На цьому етапі підприємство аналізує свою діяльність, ринкові умови, конкуренцію, регуляторні вимоги, макроекономічну ситуацію та інші фактори, щоб виявити потенційні загрози [30]. Основні види фінансових ризиків:

– Кредитні ризики – ризик невиконання контрагентами своїх зобов'язань (наприклад, неповернення позик, затримка платежів).

– Ринкові ризики – ризики, пов'язані з коливаннями цін на товари, послуги, акції, курси валют тощо.

– Операційні ризики – ризики, пов'язані з внутрішніми процесами на підприємстві (шахрайство, людські помилки, технічні збої).

– Ліквідні ризики – ризик нестачі ліквідних коштів для покриття поточних зобов'язань.

– Інфляційні та валютні ризики – ризик втрат від знецінення грошей або коливань валютних курсів.

2.2. Оцінка ризиків. Кожен виявлений ризик потребує оцінки його потенційного впливу на фінансовий стан підприємства [35]. Для цього використовують різні методи:

– Кількісна оцінка (розрахунок можливих фінансових втрат від реалізації ризику).

– Якісна оцінка (визначення ймовірності настання події та її можливих наслідків).

Важливо оцінити як ймовірність настання ризику, так і його можливі наслідки. Це дозволяє ранжувати ризики за ступенем небезпеки і визначити

пріоритети в управлінні.

2.3. Розробка стратегії управління ризиками. Залежно від оцінки ризиків, підприємство вибирає одну або кілька стратегій [29]:

- Уникнення ризиків – повна відмова від дій або проектів, пов'язаних з високим ризиком.

- Зменшення ризиків – впровадження заходів для зниження ймовірності або наслідків ризику (наприклад, покращення внутрішнього контролю, диверсифікація активів).

- Передача ризиків – перекладання ризику на інші сторони через страхування, аутсорсинг або хеджування.

- Прийняття ризиків – свідоме визнання ризику і готовність нести можливі втрати (в разі, коли вартість управління ризиком перевищує можливі втрати).

2.4. Моніторинг і контроль ризиків. Управління ризиками – це безперервний процес. Після впровадження заходів щодо зниження ризиків підприємство повинно постійно моніторити їхню ефективність [31]. Потрібно регулярно оновлювати оцінку ризиків у відповідь на зміни у внутрішньому і зовнішньому середовищі, а також коригувати стратегії управління ризиками.

Інструменти управління фінансовими ризиками:

- Страхування. Підприємства можуть використовувати страхування для захисту від ризиків, пов'язаних з можливими збитками (страхування майна, відповідальності, страхування від форс-мажорних обставин).

- Хеджування. Застосовується для зниження валютних або цінових ризиків за допомогою фінансових інструментів (ф'ючерсів, опціонів тощо). Це дозволяє зафіксувати ціну або курс на майбутнє, що мінімізує ризики від коливань ринку.

- Диверсифікація. Розподіл інвестицій між різними проектами або активами допомагає знизити ризик втрат у разі невдачі одного з них.

- Фінансове резервування: Створення резервних фондів для покриття непередбачуваних втрат.

2.5. Оцінка результатів. Після застосування стратегії управління ризиками важливо проводити оцінку її ефективності. Якщо обрані заходи не забезпечують достатнього рівня захисту, підприємство повинне коригувати підхід та впроваджувати нові рішення [45].

Таким чином, управління ризиками дозволяє підприємству передбачити можливі загрози для фінансової безпеки і вчасно підготуватися до них, що мінімізує потенційні втрати та підвищує стійкість до зовнішніх і внутрішніх шоків.

3. Фінансова стійкість. У нестабільних умовах необхідно мати достатній рівень ліквідності, щоб оперативно реагувати на зміни ринкових умов, покривати поточні зобов'язання та інвестувати в розвиток бізнесу. Фінансова стійкість підприємства в умовах нестабільності є критично важливою для його виживання та подальшого розвитку. Цей аспект фінансової безпеки спрямований на здатність підприємства підтримувати стабільну фінансову діяльність та витримувати негативний вплив зовнішніх та внутрішніх факторів [43]. Ключові елементи фінансової стійкості:

3.1. Ліквідність – означає здатність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові фінансові зобов'язання, не ставлячи під загрозу свою операційну діяльність. Підтримання високого рівня ліквідності в умовах нестабільності дозволяє підприємству:

- Оперативно реагувати на непередбачені витрати або кризові ситуації.
- Уникати додаткових кредитів або продажу активів на не вигідних умовах.

Показники ліквідності, такі як коефіцієнт поточної ліквідності (відношення оборотних активів до короткострокових зобов'язань), є важливими індикаторами фінансової стійкості.

3.2. Диверсифікація джерел фінансування. Підприємство повинно мати кілька джерел фінансування (банківські кредити, випуск облігацій, власні кошти, зовнішні інвестори), що знижує залежність від одного конкретного джерела [51]. Це дозволяє:

– Зменшити ризик фінансового краху в разі, якщо одне джерело фінансування стає недоступним.

– Забезпечити гнучкість у виборі найбільш вигідних умов фінансування.

3.3. Оптимальний рівень заборгованості. Надмірний рівень заборгованості може стати причиною фінансових труднощів, особливо в нестабільних умовах. Важливо підтримувати баланс між залученим та власним капіталом. Високий рівень боргових зобов'язань може призвести до:

– Нездатності виконати боргові зобов'язання в умовах падіння доходів.

– Підвищення ризику банкрутства через зростання вартості обслуговування боргів у разі підвищення відсоткових ставок.

Коефіцієнт боргового навантаження (Debt-to-Equity Ratio) є одним із ключових показників, який відображає відношення залученого капіталу до власного [55].

3.4. Резервування коштів. Створення резервних фондів – це один із найкращих способів підготовки до непередбачуваних обставин. Підприємства мають формувати резерви ліквідності або кошти для кризових ситуацій, що можуть бути використані для:

– Оперативного покриття витрат на ремонт або оновлення обладнання.

– Забезпечення виплат працівникам і постачальникам під час спаду продажів.

Резерви можуть включати не лише фінансові ресурси, але й інші активи, які можуть бути швидко конвертовані в гроші.

3.5. Збалансований фінансовий потік. Збалансованість між надходженнями та витратами є ще одним важливим аспектом фінансової стійкості. Підприємства мають забезпечити стабільні грошові потоки, щоб:

– Підтримувати операційну діяльність без перебоїв.

– Фінансувати поточні та майбутні інвестиційні проекти.

Важливим є контроль за дебіторською заборгованістю та своєчасне отримання платежів від клієнтів.

3.6. Аналіз чутливості та стрес-тестування. У нестабільних умовах важливо оцінювати, як різні сценарії (наприклад, різке падіння продажів, зростання вартості ресурсів) можуть вплинути на фінансову стійкість підприємства [52]. Стрес-тестування допомагає:

- Визначити найбільш вразливі місця фінансової системи підприємства.
- Розробити стратегії, які допоможуть протидіяти потенційним кризам.

3.7. Збереження прибутковості

Прибутковість є основним джерелом фінансової стійкості. Навіть у складних умовах підприємства повинні прагнути до збереження або збільшення прибутку шляхом:

- Оптимізації витрат.
- Пошуку нових ринкових можливостей.
- Підвищення ефективності виробничих процесів.

Фінансова стійкість підприємства – це здатність швидко адаптуватися до змін зовнішнього середовища, не втрачаючи фінансового контролю та стабільності. У нестабільних умовах це вимагає більш ретельного планування, прогнозування та управління фінансовими ресурсами [49].

4. Операційна ефективність – це здатність підприємства ефективно використовувати свої ресурси для досягнення максимальної продуктивності при мінімальних витратах. В умовах нестабільності ринків і економічних змін, важливість цього аспекту фінансової безпеки зростає, оскільки ефективне управління операційною діяльністю дозволяє підприємству підтримувати конкурентоспроможність і фінансову стійкість. Основні елементи операційної ефективності, які впливають на фінансову безпеку, включають:

4.1. Оптимізація витрат:

- Скорочення зайвих витрат – це стосується усунення неефективних витрат, таких як надмірне використання матеріалів, енергії або людських ресурсів, яке не приносить доданої вартості для продуктів або послуг

підприємства.

- Перегляд структури постачальників – пошук альтернативних постачальників із кращими умовами співпраці, зниження витрат на матеріали, транспорт або зберігання. Також може бути вигідним перехід до довгострокових контрактів з постачальниками для зменшення цінових ризиків.

- Контроль над загальними та адміністративними витратами – автоматизація рутинних процесів, оптимізація витрат на офісні послуги, зв'язок, транспорт, оренду тощо.

4.2. Раціоналізація виробництва та процесів [53]:

- Впровадження систем управління якістю – це допомагає підвищити ефективність роботи, знижуючи кількість дефектів у продукції чи послугах, що зменшує витрати на виправлення помилок, повернення товарів або рекламації.

- Аудит бізнес-процесів – регулярний перегляд основних операційних процесів з метою виявлення неефективних етапів і їх оптимізації. Це може включати вдосконалення логістики, планування виробництва, оптимізацію робочих змін або управління запасами.

- Аутсорсинг непрофільних операцій – підприємства можуть передавати на аутсорсинг деякі функції (наприклад, облік, ІТ-послуги або маркетинг), що дозволяє зменшити витрати на внутрішні операції та сконцентрувати ресурси на ключових напрямках діяльності.

4.3. Ефективне управління трудовими ресурсами [57]:

- Навчання персоналу та підвищення кваліфікації. Підвищення продуктивності працівників через тренінги та навчання допомагає підприємству краще справлятися з нестабільними умовами. Вмотивований і кваліфікований персонал дозволяє знизити ризики помилок та підвищити продуктивність.

- Гнучке управління кадрами. Впровадження гнучких графіків роботи, тимчасових контрактів або робота з фрілансерами допомагає зменшити

витрати на утримання штату, зокрема у періоди економічної нестабільності.

4.4. Управління оборотним капіталом [57]:

– Оптимізація управління запасами. Зменшення обсягу надлишкових запасів допомагає уникнути зв'язаного капіталу та скоротити витрати на зберігання і управління. Підприємство повинно підтримувати достатній, але не надмірний рівень запасів, щоб забезпечити стабільність у нестабільних умовах.

– Прискорення обороту дебіторської заборгованості. Ефективне управління дебіторською заборгованістю допомагає прискорити надходження коштів, знижуючи ризики браку ліквідності. Це може включати впровадження ефективних умов кредитування клієнтів або проведення інкасаційної діяльності.

4.5. Автоматизація та цифровізація процесів:

– Впровадження сучасних інформаційних технологій. Автоматизація рутинних операцій і цифровізація управлінських процесів допомагають зменшити витрати часу і людських ресурсів, підвищуючи при цьому точність операцій і швидкість прийняття рішень [12]. CRM-системи, ERP-системи та інші інструменти допомагають більш ефективно управляти фінансовими потоками, постачанням, виробництвом і маркетингом.

– Використання аналітики для прийняття рішень. Бізнес-аналітика дозволяє керівникам підприємства краще оцінювати ринкові умови та ризики, прогнозувати фінансові результати і приймати виважені рішення.

4.6. Контроль фінансових потоків:

– Оперативний фінансовий контроль. Постійний моніторинг фінансових показників підприємства (ліквідність, прибутковість, витрати) дозволяє вчасно виявляти відхилення від планів і вживати заходів для їх корекції. Ефективне бюджетування і контроль витрат допомагають уникнути непередбачених фінансових проблем [1]. Переваги операційної ефективності:

- Зменшення операційних витрат та підвищення прибутковості.
- Підвищення конкурентоспроможності підприємства.

- Гнучкість та адаптивність до змін ринкових умов.
- Зниження ризиків через ефективніше управління ресурсами та процесами.

Операційна ефективність є важливою складовою фінансової безпеки, оскільки саме вона забезпечує підприємству здатність зберігати стійкість навіть у періоди економічних коливань або кризових ситуацій.

5. Інформаційна безпека. Надійність фінансової інформації та захист від кібератак є важливими елементами фінансової безпеки. В умовах глобальної діджиталізації це включає захист від втрат даних, захист платіжних систем, а також запобігання фінансовим шахрайствам [8].

Інформаційна безпека як складова фінансової безпеки підприємства у нестабільних умовах є критично важливою для забезпечення стійкості фінансової діяльності та захисту від внутрішніх і зовнішніх загроз, пов'язаних з кіберзлочинністю, витоками даних і шахрайством. У сучасних умовах, коли більшість фінансових операцій та управлінських процесів здійснюється в електронному середовищі, рівень захищеності інформації безпосередньо впливає на фінансову стабільність підприємства. Основні аспекти інформаційної безпеки підприємства:

5.1. Захист конфіденційних даних. Підприємство має гарантувати захист своїх фінансових даних, таких як звіти, плани, бюджети, транзакції та персональна інформація клієнтів і співробітників. Втрата чи компрометація цих даних може призвести до значних фінансових втрат, втрати конкурентних переваг, а також репутаційних збитків. Використання систем шифрування даних і контроль доступу до них – одні з найважливіших заходів для мінімізації таких ризиків.

5.2. Захист платіжних систем. Фінансові операції все частіше здійснюються через електронні платіжні системи, банківські онлайн-сервіси, криптовалюту та інші цифрові платформи. Надійний захист цих систем включає багатофакторну автентифікацію, моніторинг підозрілих транзакцій і своєчасне виявлення потенційних загроз. Злом таких систем може призвести

до втрати великих коштів та зірваних угод.

5.3. Кіберзлочинність та хакерські атаки. Кіберзлочинці постійно вдосконалюють методи атаки, зокрема фішинг, віруси-шифрувальники (ransomware) або DDoS-атаки (розподілені атаки на відмову в обслуговуванні). З метою захисту від цих загроз, підприємства впроваджують системи активного моніторингу, захисту мереж, програмне забезпечення для захисту від шкідливих програм, а також резервні копії важливих даних [22].

5.4. Контроль доступу до інформації. Забезпечення обмеженого доступу до конфіденційних фінансових даних лише для тих співробітників, які дійсно мають право на доступ, є основним заходом безпеки. Це може бути реалізовано за допомогою багаторівневих систем аутентифікації, ролей користувачів, а також регулярного аудиту доступу та дій користувачів у системі.

5.5. Планування на випадок надзвичайних ситуацій (Disaster Recovery Plan). Підприємство повинно бути готове до непередбачених ситуацій, таких як технічні збої, витоки даних, зломи систем або стихійні лиха, які можуть вплинути на інформаційну інфраструктуру. Резервне копіювання даних та розробка плану відновлення роботи після інцидентів дозволяє швидко повернутись до нормального функціонування без значних втрат.

5.6. Відповідність нормативним вимогам. Важливо також дотримуватись чинного законодавства та регуляторних вимог щодо захисту інформації. Наприклад, підприємства, що працюють у Європейському Союзі, мають дотримуватися Регламенту загального захисту даних (GDPR), який вимагає високого рівня захисту особистої інформації клієнтів [20].

5.7. Навчання персоналу. Одним із найслабших елементів інформаційної безпеки є людський фактор. Важливо регулярно проводити навчання та тренінги для співробітників з питань кібербезпеки, щоб вони розуміли, як уникати загроз (наприклад, не відкривати підозрілі листи чи файли, не використовувати ненадійні паролі).

Недотримання норм інформаційної безпеки може призвести до фінансових втрат, втрати довіри клієнтів та інвесторів, юридичних проблем та втрати конкурентних переваг. У нестабільних умовах підприємства, особливо вразливі до кіберзагроз, можуть зазнати ще більшого впливу від недоліків у системах безпеки, що може підірвати їхню фінансову стійкість.

Таким чином, інформаційна безпека є важливим елементом фінансової безпеки підприємства, що сприяє його стійкості та захисту від різних загроз у сучасному цифровому світі.

6. Інвестиційна привабливість. Здатність підприємства залучати інвестиції також є показником фінансової безпеки. Підприємство повинно підтримувати довіру інвесторів та кредиторів, демонструючи надійність і прогнозованість у своїй діяльності навіть в умовах нестабільності [24].

Інвестиційна привабливість є одним із ключових аспектів фінансової безпеки підприємства, особливо в умовах нестабільності ринку. Вона відображає здатність підприємства залучати зовнішні фінансові ресурси для розвитку та забезпечення стійкості його функціонування. Розширення можливостей для залучення інвестицій на вигідних умовах є важливим фактором виживання підприємства в умовах нестабільного середовища.

Основні компоненти інвестиційної привабливості підприємства:

6.1. Фінансова прозорість та стабільність. Інвестори надають перевагу підприємствам, які демонструють стабільну фінансову діяльність і чітку, зрозумілу фінансову звітність. Прозорість в управлінні фінансами, регулярна звітність, відповідність нормативним вимогам та наявність ефективних механізмів контролю над фінансовими потоками – все це є ознаками надійного бізнесу. У нестабільних умовах, коли інвестори побоюються ризиків, підприємства з чітким контролем за витратами і прибутками виглядають значно привабливіше.

6.2. Надійна репутація. Репутація підприємства відіграє велику роль у процесі залучення інвестицій. Підприємства, що мають добру репутацію, з більшою ймовірністю привернуть увагу інвесторів, навіть в умовах

економічної нестабільності. Підприємство повинно не лише підтримувати високий рівень репутації, але й активно працювати над його зміцненням через прозорість, відповідальність та соціальну відповідальність [33].

6.3. Потенціал зростання та інновації. Інвестори оцінюють можливості зростання підприємства на основі його здатності адаптуватися до нових умов ринку, використовувати нові технології та пропонувати інноваційні продукти або послуги. Підприємства, що інвестують в інновації та розвиток нових напрямків бізнесу, можуть бути привабливими для інвесторів, навіть в умовах кризи. Важливим фактором є також готовність підприємства інвестувати в нові ринки, продукти та технології, які можуть забезпечити додатковий прибуток і знизити залежність від нестабільних факторів [32].

6.4. Мінімізація ризиків. У нестабільних умовах інвестори прагнуть мінімізувати ризики своїх вкладень. Підприємства, які мають ефективну систему управління ризиками, демонструють свою готовність до швидких змін і вживають заходів щодо пом'якшення впливу негативних факторів. Це може включати стратегії диверсифікації продуктів, ринків збуту, хеджування валютних ризиків, страхування фінансових ризиків тощо.

6.5. Високий рівень ліквідності. Інвестори зазвичай звертають увагу на показники ліквідності підприємства, оскільки це свідчить про його здатність вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Високий рівень ліквідності зменшує ризики банкрутства і показує, що підприємство має достатній резерв фінансових ресурсів для подолання труднощів.

6.6. Довгострокова стратегія розвитку. Інвестори шукають підприємства, які мають чітке бачення свого майбутнього і стратегії для досягнення сталого розвитку. Довгострокова стратегія розвитку, яка враховує ризики та можливості ринку, показує інвесторам, що підприємство налаштоване на стабільне зростання і має конкретні плани щодо того, як досягати фінансових та операційних цілей в умовах нестабільності [41].

6.7. Доступ до фінансових ринків. Підприємства, які мають можливість залучати капітал через фондові ринки або через доступ до банківських

кредитів на вигідних умовах, мають вищу інвестиційну привабливість. Це свідчить про довіру з боку кредиторів та інвесторів до підприємства і його здатність ефективно залучати зовнішні ресурси для фінансування діяльності.

Вплив інвестиційної привабливості на фінансову безпеку підприємства:

– Забезпечення стійкості – підприємство, що залучає інвестиції, має фінансовий ресурс для підтримання стійкості своєї діяльності. Це дозволяє пережити кризові періоди і здійснювати інвестиції в розвиток, що зміцнює конкурентоспроможність.

– Покращення ліквідності – залучення інвестицій сприяє покращенню ліквідності, що дозволяє покривати короткострокові зобов'язання та уникати фінансових труднощів.

– Розширення можливостей для зростання – інвестори, які вкладають кошти в підприємство, допомагають фінансувати його розширення, інновації та вихід на нові ринки, що забезпечує довгострокову стабільність і зростання прибутковості [42].

Отже, інвестиційна привабливість є важливим елементом фінансової безпеки, бо вона забезпечує підприємству необхідні ресурси для протидії ризикам і нестабільності, а також для довгострокового зростання і розвитку.

Таким чином, фінансова безпека в нестабільних умовах – це комплексна система заходів, що спрямована на захист та забезпечення стабільного функціонування підприємства. Вона дозволяє мінімізувати ризики, підвищити ефективність управління ресурсами та забезпечити стійкий розвиток навіть в умовах невизначеності.

1.2. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства

Механізм управління фінансовою безпекою підприємства – це комплекс інструментів, методів та процедур, які забезпечують стійкість та

стабільність фінансової системи підприємства у контексті внутрішніх та зовнішніх загроз. Основною метою такого механізму є збереження фінансових ресурсів, забезпечення їх ефективного використання та зменшення ризиків, пов'язаних із діяльністю підприємства [50]. Основні компоненти механізму управління фінансовою безпекою представлені на рис. 1.1.

Рис. 1.1. Основні компоненти механізму управління фінансовою безпекою.

1. Оцінка фінансових ризиків – це безперервний процес, що вимагає регулярного перегляду у зв'язку зі зміною внутрішніх та зовнішніх умов.

Оцінка фінансових ризиків є основоположним елементом управління фінансовою безпекою підприємства, оскільки дозволяє ідентифікувати потенційні загрози та їх вплив на фінансовий стан [9]. Цей процес включає кілька важливих етапів:

1.1. Ідентифікація загроз. Перший крок полягає в тому, щоб виявити

можливі ризики, які можуть негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства. Вони можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми.

– Внутрішні загрози – пов'язані з внутрішньою організацією підприємства, управлінням фінансовими ресурсами, управлінням персоналом, якістю продукції та ефективністю бізнес-процесів.

– Зовнішні загрози – мають відношення до зовнішнього середовища, включаючи ринкові умови, економічні кризи, політичну нестабільність, коливання валютних курсів, зміни у законодавстві та конкуренцію.

1.2. Класифікація ризиків [11]. Ризики можуть бути класифіковані за різними критеріями:

– Фінансові ризики – ризики ліквідності, кредитні ризики, валютні ризики, ризики процентних ставок.

– Операційні ризики – пов'язані з функціонуванням бізнес-процесів, внутрішніми порушеннями чи неефективністю.

– Маркетингові ризики – ризики втрати частки ринку, зміни споживчих вподобань, зростання конкуренції.

– Правові ризики – пов'язані зі змінами у правовій системі, недосконалістю контрактів чи юридичних зобов'язань.

1.3. Аналіз фінансової стійкості. Аналіз стійкості підприємства до ризиків включає вивчення фінансових показників і оцінку можливості витримати певні несприятливі події:

– Аналіз ліквідності – дозволяє оцінити здатність підприємства своєчасно виконувати свої короткострокові зобов'язання.

– Аналіз платоспроможності – визначає можливість підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання у довгостроковій перспективі.

– Аналіз рентабельності – оцінює прибутковість підприємства та ефективність використання активів для створення доходу.

– Аналіз структури капіталу – дозволяє оцінити співвідношення власного і позикового капіталу, що впливає на фінансову стабільність.

1.4. Кількісна оцінка ризиків [14]. Використовуються методи кількісної

оцінки для визначення ймовірності настання ризикових подій і їхнього фінансового впливу:

– Метод сценаріїв – створення кількох можливих сценаріїв розвитку подій (оптимістичний, реалістичний і песимістичний), які враховують різні рівні ризику.

– Метод статистичного аналізу – використовується для оцінки ймовірності настання ризику на основі історичних даних.

– Метод експертних оцінок – залучення експертів для прогнозування можливих ризиків та їхнього впливу.

1.5. Оцінка ймовірності та впливу ризиків [17]:

– Ймовірність ризику – визначається через аналіз історичних даних або експертних оцінок. Це дозволяє оцінити, наскільки ймовірно виникнення певної події.

– Вплив ризику – оцінюється через потенційні фінансові втрати, що можуть виникнути в результаті реалізації цього ризику.

1.6. Розробка сценаріїв та планів реагування. Після ідентифікації та оцінки ризиків підприємство розробляє сценарії розвитку подій та відповідні плани дій для мінімізації їх впливу:

– Плани дій у випадку кризи – заходи щодо скорочення витрат, зміни у фінансовій стратегії, залучення додаткового фінансування.

– Резервні плани – наявність фінансових резервів або страхових фондів для покриття можливих втрат.

2. Фінансовий контроль – це основний механізм забезпечення стабільності фінансової діяльності підприємства, який дозволяє уникати фінансових втрат, оптимізувати використання ресурсів та забезпечувати дотримання фінансової дисципліни.

Фінансовий контроль є однією з ключових складових механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Він забезпечує контроль за правильністю використання фінансових ресурсів, зменшує ймовірність виникнення фінансових зловживань, дозволяє відстежувати та аналізувати

поточний фінансовий стан підприємства [16].

Основні елементи фінансового контролю:

2.1. Контроль за фінансовими потоками:

– Фінансові потоки включають надходження і витрати грошових коштів підприємства. Завдяки належному контролю можна відстежувати, звідки надходять кошти та на які цілі вони витрачаються.

– Для цього використовуються системи обліку та звітності, що дозволяють моніторити всі фінансові операції в режимі реального часу.

– Контроль за потоками дозволяє запобігти несанкціонованим витратам, оптимізувати використання ресурсів і вчасно реагувати на відхилення від планових показників [21].

2.2. Бюджетний контроль:

– Перевірка відповідності фактичних витрат та доходів затвердженому бюджету.

– Оцінка виконання бюджетів окремих підрозділів та компанії загалом.

– Виявлення відхилень від бюджету, аналіз причин таких відхилень та вжиття корегуючих заходів.

– Регулярний контроль виконання бюджету дозволяє вчасно ідентифікувати проблеми у фінансовій діяльності та коригувати їх.

2.3. Контроль за виконанням фінансових планів:

– Планування включає постановку фінансових цілей, яких компанія прагне досягти у певний період (місяць, квартал, рік).

– Фінансовий контроль дозволяє оцінювати, наскільки підприємство успішно виконує свої фінансові плани.

– Якщо виявляються відхилення від планових показників, здійснюються заходи з їх корекції.

2.4. Контроль за активами та зобов'язаннями [26]:

– Контроль активів включає перевірку стану майна, інвестицій, дебіторської заборгованості.

– Оцінка ліквідності активів для забезпечення платоспроможності

підприємства.

– Контроль за зобов'язаннями підприємства (кредити, борги, інші фінансові зобов'язання) для забезпечення своєчасного виконання фінансових зобов'язань.

2.5. Контроль за розрахунками та платежами:

– Перевірка своєчасності розрахунків з контрагентами та постачальниками.

– Контроль за виплатами зарплат, податків, інших обов'язкових платежів.

– Це допомагає уникнути штрафів, санкцій та проблем з партнерами через несвоєчасні платежі.

2.6. Аудит та ревізія [30]:

– Проведення внутрішніх та зовнішніх аудитів для перевірки фінансової звітності, відповідності фінансових операцій вимогам законодавства.

– Внутрішній аудит може бути регулярним або позаплановим для виявлення порушень чи відхилень.

– Аудит дозволяє вчасно виявляти потенційні зловживання, шахрайство або неефективне використання ресурсів.

2.7. Контроль за фінансовою звітністю:

– Перевірка точності та повноти фінансових звітів (балансу, звіту про прибутки та збитки, звіту про рух грошових коштів).

– Звітність повинна відповідати реальним даним і відображати фінансовий стан підприємства.

– Належний контроль за звітністю зменшує ризик неправильного прийняття управлінських рішень через недостовірну інформацію.

Інструменти фінансового контролю:

– Фінансовий облік – система збору, класифікації, запису та звітності фінансових операцій.

– Система внутрішнього контролю (СВК) – набір політик, процедур та

механізмів, що забезпечують надійність фінансової інформації, ефективність операцій та відповідність законодавству [36].

- Системи управління ризиками (ERM) – (інструменти для виявлення, оцінки та мінімізації фінансових ризиків.

- Планово-бюджетне управління забезпечує моніторинг виконання бюджетів і планів, оперативне реагування на їхнє невиконання [36].

3. Стратегія фінансової безпеки є ключовим елементом, який визначає загальний напрямок дій підприємства для забезпечення фінансової стійкості. Вона враховує як поточні, так і майбутні виклики, а також ресурси, необхідні для їх подолання. Основні етапи формування та реалізації стратегії фінансової безпеки включають:

3.1. Визначення цілей та пріоритетів [40]:

- Фінансові цілі – встановлення конкретних, вимірюваних та досяжних фінансових цілей (наприклад, збільшення рентабельності на 10% за рік, зниження витрат на 5%).

- Пріоритети розвитку – вибір основних напрямків, на яких підприємство зосередить свої зусилля (наприклад, інвестиції в нові технології, розширення ринків збуту).

3.2. Аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів:

- SWOT-аналіз – оцінка сильних та слабких сторін підприємства, а також можливостей і загроз з боку зовнішнього середовища.

- Дослідження ринку – аналіз конкурентного середовища, ринкових трендів, поведінки споживачів та зміни в законодавстві.

3.3. Розробка фінансових політик:

- Політики управління ризиками – визначення підходів до управління різними видами ризиків (кредитних, валютних, ринкових).

- Бюджетна політика – формування принципів планування та контролю за бюджетом, визначення правил витрачання фінансових ресурсів.

3.4. Інвестиційна стратегія:

- Визначення інвестиційних можливостей – оцінка перспективних

проектів, які можуть принести прибуток, і розробка критеріїв для їх відбору.

– Диверсифікація інвестицій – розподіл інвестицій між різними активами або проектами для зменшення ризиків.

3.5. Моніторинг та коригування стратегії [39]:

– Регулярний аналіз – проведення моніторингу реалізації стратегії з метою оцінки її ефективності.

– Коригувальні дії – у разі виявлення невідповідностей чи нових загроз вносити зміни в стратегію та фінансові плани.

3.6. Підвищення обізнаності співробітників:

– Навчання та інформаційні кампанії – проведення тренінгів для співробітників з метою підвищення їх обізнаності про важливість фінансової безпеки.

– Взаємодія між підрозділами – створення міжвідомчих команд для спільного вирішення питань, пов'язаних із фінансовою безпекою.

3.7. Використання технологій [42]:

– Автоматизація фінансових процесів – використання програмного забезпечення для ведення бухгалтерії, фінансового моніторингу та аналізу даних.

– Системи інформаційної безпеки – впровадження технологій для захисту фінансових даних і запобігання шахрайству.

Таким чином, стратегія фінансової безпеки має бути інтегрована в загальну стратегію розвитку підприємства і адаптована до зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Це дозволяє підприємству не лише захищати свої фінансові ресурси, а й успішно їх використовувати для досягнення стратегічних цілей.

4. Фінансове планування та прогнозування є ключовими елементами механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Вони дозволяють підприємству ефективно організувати свої фінансові ресурси, передбачати можливі зміни в зовнішньому середовищі та адаптувати стратегії до цих змін.

Фінансове планування:

– Створення бюджету – розробка детального бюджету на короткостроковий і довгостроковий періоди, що включає прогноз доходів і витрат, а також планування капітальних інвестицій.

– Визначення фінансових цілей – постановка конкретних, вимірюваних цілей щодо доходів, витрат, рентабельності та інвестицій [47].

– Розподіл ресурсів – визначення, які фінансові ресурси будуть виділені на різні проекти, департаменти та напрямки діяльності.

– Контроль виконання бюджету – регулярний моніторинг фактичних витрат та доходів у порівнянні з бюджетом, виявлення відхилень і вжиття коригуючих заходів.

Фінансове прогнозування [44]:

– Аналіз історичних даних – використання попередніх фінансових показників для виявлення трендів і закономірностей, що можуть бути корисні для прогнозування.

– Сценарний аналіз – розробка різних сценаріїв розвитку подій (оптимістичний, песимістичний, реалістичний) для оцінки потенційних фінансових результатів.

– Використання фінансових моделей – створення математичних моделей для прогнозування фінансових показників на основі різних змінних (наприклад, зміни цін на сировину, курси валют, обсяги продажів).

– Оцінка ризиків – ідентифікація ризиків, які можуть вплинути на фінансові результати, та розробка стратегій для їх зменшення або уникнення.

Інструменти та методи:

– Програмне забезпечення для фінансового планування – використання спеціалізованих програм для автоматизації процесів планування і прогнозування.

– Бенчмаркінг – порівняння фінансових показників підприємства з показниками аналогічних компаній для виявлення сильних та слабких сторін.

– Регулярні звіти та аналітика – підготовка звітів про виконання плану, аналіз відхилень і їх причин.

Взаємозв'язок між плануванням та прогнозуванням [6]:

– Ітеративний процес – фінансове планування та прогнозування є взаємопов'язаними процесами. Прогнозування надає дані для складання бюджету, тоді як виконання бюджету в свою чергу дає нові дані для корекції прогнозів.

– Гнучкість – важливо, щоб фінансове планування було гнучким, щоб підприємство могло швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі, таких як економічні кризи, зміни в законодавстві або коливання ринку.

Ефективне фінансове планування та прогнозування допомагають підприємству не лише зберігати стабільність, але й реалізовувати можливості для зростання та розвитку в умовах невизначеності.

5. Захист від шахрайства та фінансових махінацій є важливим компонентом механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Він включає в себе заходи, спрямовані на виявлення, запобігання та реагування на фінансові злочини [3]. Основні аспекти цього пункту:

5.1. Виявлення шахрайства:

– Моніторинг транзакцій. Використання програмного забезпечення для автоматичного аналізу фінансових операцій у реальному часі, що дозволяє виявляти незвичні або підозрілі транзакції.

– Аудит та перевірка. Проведення регулярних внутрішніх та зовнішніх аудитів фінансових звітів, які можуть виявити аномалії або неправомірні дії.

5.2. Запобігання шахрайству:

– Політики та процедури. Розробка чітких політик щодо фінансових операцій, які включають правила щодо підписання документів, обліку витрат та управління готівкою.

– Навчання працівників. Проведення навчання для співробітників щодо виявлення та запобігання шахрайству, а також створення культури фінансової відповідальності.

5.3. Реагування на шахрайство [2]:

– Розслідування інцидентів. Створення комітету або групи для

розслідування підозр на шахрайство, включаючи співпрацю з правоохоронними органами при необхідності.

– Відновлення втрат. Визначення процедур для повернення коштів у разі підтвердження шахрайських дій.

5.4. Технологічні рішення:

– Системи управління ризиками. Використання спеціалізованих програм для аналізу ризиків, які автоматизують процеси виявлення потенційних загроз.

– Блокчейн та безпечні платформи. Інтеграція технологій, які забезпечують прозорість і незмінність даних, знижуючи ризики шахрайства.

5.5. Внутрішній контроль:

– Розмежування функцій. Забезпечення чіткого розмежування обов'язків у фінансових процесах, щоб зменшити можливість зловживання.

– Регулярний моніторинг. Проведення регулярного контролю за виконанням фінансових процедур і політик [7].

5.6. Законодавче регулювання – відповідність вимогам. Дотримання всіх законодавчих норм і стандартів, що регулюють фінансову діяльність, включаючи правила боротьби з відмиванням грошей (AML) та протидії фінансуванню тероризму (CFT).

5.7. Співпраця з зовнішніми партнерами:

– Партнерство з банками та фінансовими установами. Співпраця з банками для виявлення підозрілих операцій та запобігання фінансовим шахрайствам.

– Обмін інформацією з іншими компаніями. Участь у мережах обміну інформацією про шахрайство між підприємствами для швидкого реагування на нові загрози.

Запровадження комплексного підходу до захисту від шахрайства дозволяє підприємству значно знизити ризики фінансових втрат і підтримувати довіру з боку партнерів і клієнтів.

6. Управління фінансовими ризиками – це процес ідентифікації, оцінки

та мінімізації фінансових ризиків, які можуть вплинути на діяльність підприємства. Основні етапи та інструменти управління фінансовими ризиками включають:

6.1. Ідентифікація ризиків (визначення типів ризиків) [10]:

– Кредитний ризик – ризик невиконання контрагентом своїх фінансових зобов'язань.

– Ринковий ризик – ризик втрат через коливання цін на активи.

– Ліквідний ризик – ризик, пов'язаний із неможливістю швидко реалізувати активи без значних втрат.

– Валютний ризик – ризик змін у валютних курсах, що може вплинути на прибутковість.

– Процентний ризик – ризик змін у процентних ставках, що впливають на витрати фінансування.

6.2. Оцінка ризиків [19]:

– Аналіз ймовірності та впливу – використання кількісних (математичних моделей) та якісних (експертних оцінок) методів для оцінки ймовірності реалізації ризиків і їх можливих наслідків.

– Створення рейтингової системи – класифікація ризиків за рівнем небезпеки (високий, середній, низький) для пріоритизації управлінських заходів.

6.3. Стратегії управління ризиками:

– Уникнення ризиків – відмова від діяльності або проектів, які несуть високі ризики.

– Зменшення ризиків – вжиття заходів для зменшення ймовірності виникнення ризику або його впливу, наприклад, шляхом диверсифікації інвестицій.

– Передача ризиків – використання страхування або укладання контрактів, що передбачають передачу частини ризиків третім особам.

– Прийняття ризиків – у випадках, коли витрати на уникнення або зменшення ризику перевищують потенційні втрати, підприємство може

прийняти ризик, закладаючи резерви для покриття можливих втрат.

6.4. Моніторинг і контроль ризиків [27]:

– Постійний моніторинг – ведення систематичного контролю за фінансовими показниками та змінами в ринковому середовищі.

– Оновлення стратегій – регулярний перегляд і корекція стратегій управління ризиками у відповідь на зміни в бізнес-середовищі.

6.5. Використання інструментів хеджування:

– Фінансові деривативи – використання опціонів, ф'ючерсів та свопів для зменшення ризиків, пов'язаних із коливаннями цін або процентних ставок.

– Страхування – страхування активів, відповідальності або доходів для захисту від фінансових втрат.

6.6. Резервування – створення резервів. Відкладення частини фінансових ресурсів у резерви для покриття можливих втрат. Це можуть бути спеціалізовані резерви для кредитних ризиків або резерви на покриття витрат у разі непередбачених обставин.

Ефективне управління фінансовими ризиками дозволяє підприємствам бути більш стійкими до зовнішніх шоків, знижувати ймовірність фінансових втрат і забезпечувати стабільність своєї діяльності [28]. Це критично важливо для досягнення стратегічних цілей і збереження конкурентоспроможності.

7. Організаційно-правове забезпечення в контексті фінансової безпеки передбачає комплекс заходів, що спрямовані на дотримання підприємством чинного законодавства, нормативно-правових актів та внутрішніх правил, які регулюють фінансову діяльність. Воно також включає юридичні інструменти для захисту активів підприємства, мінімізації правових ризиків і забезпечення правової підтримки в умовах економічної нестабільності чи конфліктів.

Ключові складові:

7.1. Дотримання законодавства та нормативних актів:

– Забезпечення відповідності всіх фінансових операцій підприємства

чинному законодавству у сферах оподаткування, фінансового обліку, трудових відносин, валютного регулювання тощо.

- Постійний моніторинг змін у законодавстві та адаптація фінансової стратегії підприємства до нових норм та вимог.

- Підготовка фінансової звітності відповідно до національних та міжнародних стандартів (МСФЗ, GAAP) [39].

7.2. Використання контрактної системи для захисту інтересів:

- Розробка та укладення правових договорів, які захищають фінансові інтереси підприємства (контракти з постачальниками, клієнтами, інвесторами).

- Правильне складання та ведення договорів купівлі-продажу, оренди, позик та інвестування, що включають положення про штрафні санкції та механізми вирішення спорів.

- Використання юридичних механізмів для захисту від недобросовісних контрагентів або партнерів (страхування ризиків за договорами, гарантії).

7.3. Захист інтелектуальної власності [37]:

- Реєстрація та захист торгових марок, патентів, авторських прав, які можуть стати фінансовими активами підприємства.

- Захист від недобросовісної конкуренції, порушення прав на інтелектуальну власність або неправомірного використання комерційних таємниць.

7.4. Антикорупційні та етичні програми:

- Впровадження внутрішніх політик щодо боротьби з корупцією, хабарництвом та іншими правопорушеннями, що можуть зашкодити фінансовій безпеці підприємства.

- Проведення регулярних навчань для співробітників щодо дотримання етичних норм та правил, відповідно до законодавства.

7.5. Система правової відповідальності [38]:

- Встановлення чітких механізмів відповідальності для працівників і

керівників за порушення фінансової дисципліни або законодавчих норм.

– Запровадження системи штрафних санкцій або інших заходів відповідальності за невиконання обов'язків, пов'язаних з фінансовою безпекою.

7.6. Юридична підтримка в умовах конфліктів:

– Організація правового супроводу у випадку судових справ, арбітражних процесів або фінансових конфліктів.

– Використання судових інструментів для захисту майнових інтересів підприємства, повернення боргів або вирішення суперечок з іншими компаніями.

7.7. Використання страхування як правового інструменту [46]:

– Оформлення договорів страхування активів підприємства, зокрема нерухомості, обладнання, фінансових зобов'язань, ризиків банкрутства або форс-мажорних обставин.

– Використання страхових договорів для зменшення можливих фінансових втрат у випадку надзвичайних ситуацій.

7.8. Контроль за виконанням законодавчих норм:

– Створення відділу або призначення відповідальних осіб за юридичний нагляд та правову оцінку фінансових операцій.

– Регулярний аудит відповідності внутрішніх документів підприємства правовим нормам та стандартам.

Організаційно-правове забезпечення фінансової безпеки допомагає підприємству уникати штрафних санкцій, судових позовів, а також забезпечує правову основу для стабільної фінансової діяльності.

8. Інформаційна безпека є критично важливою для забезпечення фінансової безпеки підприємства, оскільки фінансові дані є чутливими та можуть стати ціллю для зловмисників [61]. Основні аспекти інформаційної безпеки включають:

8.1. Захист фінансових даних:

– Шифрування – використання шифрування для захисту даних у

процесі їх передачі та зберігання. Це ускладнює несанкціонований доступ до інформації.

– Контроль доступу – обмеження доступу до фінансової інформації тільки для уповноважених осіб. Впровадження багатофакторної аутентифікації [58].

8.2. Аудит і моніторинг:

– Регулярні аудити. Проведення внутрішніх і зовнішніх аудитів системи інформаційної безпеки, щоб виявити слабкі місця та вразливості.

– Моніторинг активності. Впровадження систем моніторингу для виявлення підозрілої активності та потенційних загроз в реальному часі.

8.3. Навчання персоналу:

– Тренінги з безпеки. Регулярне навчання співробітників щодо основ інформаційної безпеки, зокрема виявлення фішингу, соціальної інженерії та інших загроз.

– Політики безпеки. Ознайомлення персоналу з політиками безпеки підприємства та їх дотримання.

8.4. Відновлення даних [59]:

– Резервне копіювання. Регулярне створення резервних копій фінансових даних, щоб забезпечити їх відновлення у разі втрати або знищення.

– Плани відновлення. Розробка і тестування планів дій на випадок надзвичайних ситуацій, щоб швидко відновити доступ до даних після інцидентів.

8.5. Технологічні рішення:

– Антивірусні програми. Використання антивірусного програмного забезпечення для захисту комп'ютерних систем від шкідливих програм.

– Файрволи. Впровадження файрволів для захисту мережі підприємства від несанкціонованого доступу.

8.6. Виконання нормативних вимог:

– Відповідність стандартам. Забезпечення відповідності міжнародним

стандартам і локальному законодавству щодо захисту даних (наприклад, GDPR).

– Політики конфіденційності. Розробка і впровадження політик, що регламентують обробку та зберігання фінансових даних.

8.7. Інцидент-менеджмент:

– Реагування на інциденти. Створення планів реагування на інциденти інформаційної безпеки, які визначають дії у разі загрози або атаки.

– Документування інцидентів. Ведення журналів та аналіз інцидентів для поліпшення системи інформаційної безпеки в майбутньому.

Забезпечення інформаційної безпеки допомагає підприємству не лише захистити свої фінансові дані, але й зміцнити довіру клієнтів та партнерів, що є важливим фактором у підтримці фінансової стабільності [56].

Основні інструменти фінансової безпеки: бюджетування, фінансовий аудит, внутрішній фінансовий контроль, фінансове резервування, страхування активів, хеджування валютних ризиків.

Застосування цього механізму дозволяє підприємству ефективно реагувати на виклики та забезпечувати стабільність свого фінансового стану.

1.3. Ідентифікація ризиків діяльності підприємства як складової його фінансової безпеки

Ідентифікація ризиків діяльності підприємства є важливою складовою фінансової безпеки (рис.1.2). Вона передбачає виявлення та оцінку ризиків, які можуть вплинути на фінансовий стан компанії.

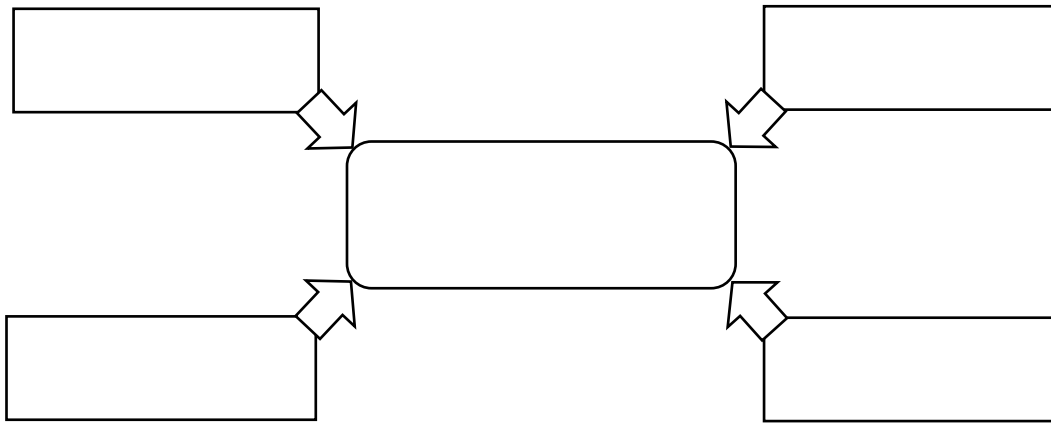

Рис. 1.2. Ідентифікація ризиків діяльності підприємства

1. Типи ризиків [48]:

1.1. Фінансові ризики:

– Валютний ризик – виникає через коливання валютних курсів, що може вплинути на доходи та витрати підприємства, особливо якщо воно проводить операції в іноземній валюті.

– Процентний ризик – зміни в процентних ставках можуть вплинути на вартість позик та кредитів, що безпосередньо впливає на витрати підприємства.

– Ризик ліквідності – нездатність швидко конвертувати активи в готівку без значних втрат у вартості, що може призвести до фінансових труднощів.

– Кредитний ризик – імовірність того, що контрагенти не зможуть виконати свої фінансові зобов'язання.

1.2. Операційні ризики [37]:

– Технічний ризик – виникає внаслідок збоїв у системах, помилок у програмному забезпеченні або фізичних збоїв обладнання.

– Людський ризик – помилки, викликані недосвідченістю або недбалим ставленням співробітників, можуть призвести до значних фінансових втрат.

– Процесний ризик – неправильна організація бізнес-процесів може призвести до неефективності або зупинок у виробництві.

1.3. Стратегічні ризики:

– Конкурентний ризик – невідповідність стратегії підприємства змінам на ринку може призвести до втрати частки ринку.

– Ризик інновацій – недостатня адаптація до нових технологій або продуктів може знизити конкурентоспроможність.

– Регуляторний ризик – зміни в законодавстві або нормативних актах можуть негативно вплинути на бізнес-модель підприємства.

1.4. Репутаційні ризики [54]:

– Кризові ситуації – негативні новини, пов'язані з продуктами або послугами, можуть завдати шкоди іміджу підприємства.

– Соціальні медіа – відгуки в соціальних мережах можуть швидко поширюватися, впливаючи на сприйняття компанії.

– Етичні ризики – неправильна поведінка співробітників або керівництва може призвести до скандалів і втрати довіри споживачів.

Розуміння різних типів ризиків дозволяє підприємствам більш ефективно планувати свої стратегії управління, підвищувати фінансову безпеку та зменшувати ймовірність негативних наслідків [60].

2. Методи ідентифікації ризиків діяльності підприємства представлені:

2.1. Аналіз історичних даних

– Вивчення фінансових показників – аналіз минулих звітів про прибутки, збитки, оборотні активи та зобов'язання. Це допомагає виявити тенденції та аномалії, які можуть вказувати на ризики.

– Порівняльний аналіз – порівняння показників з конкурентами або середньогалузевими показниками для виявлення відхилень.

– Фінансове моделювання – створення сценаріїв на основі минулих даних для прогнозування можливих ризиків у різних умовах.

2.2. SWOT-аналіз:

– Сильні сторони (Strengths) – визначення переваг компанії, які можуть пом'якшити ризики.

– Слабкі сторони (Weaknesses) – ідентифікація внутрішніх недоліків, які можуть збільшити ймовірність ризиків.

- Можливості (Opportunities) – вивчення зовнішніх можливостей, які можуть знизити вплив ризиків.

- Загрози (Threats) – виявлення зовнішніх факторів, які можуть негативно вплинути на діяльність підприємства.

2.3. Інтерв'ю з керівництвом:

- Залучення експертів – проведення інтерв'ю з керівниками різних підрозділів для збору інформації про їхні спостереження щодо ризиків.

- Фокус-групи – організація зустрічей з ключовими співробітниками для обговорення ризиків та можливих стратегій реагування.

- Анонімні опитування – використання анонімних опитувань для збору думок співробітників про потенційні ризики без страху перед репресіями.

2.4. Методика «мозкового штурму» [3]:

- Групове обговорення – залучення співробітників до вільного обговорення можливих ризиків у рамках організації.

- Створення списків – генерація ідей та складання списків ризиків, які можуть виникнути під час виконання бізнес-процесів.

2.5. Моніторинг зовнішнього середовища [7]:

- Аналіз ринку – вивчення змін на ринку, новин, тенденцій, які можуть вказувати на нові ризики.

- Регуляторні зміни – відстеження змін у законодавстві, які можуть вплинути на діяльність підприємства.

- Конкуренція – аналіз дій конкурентів, які можуть створити нові ризики для вашої компанії.

2.6. Використання інформаційних систем:

- Аналітичні інструменти – використання програмного забезпечення для збору та аналізу даних про ризики.

- Системи управління ризиками – впровадження спеціалізованих систем для моніторингу та управління ризиками.

Комбінування різних методів ідентифікації ризиків дозволяє отримати комплексний підхід до їх виявлення, що допомагає підприємству

ефективніше управляти ризиками і забезпечувати фінансову безпеку.

3. Оцінка ризиків. Детальна оцінка ризиків є критично важливим етапом у процесі управління ризиками [9]. Ось кілька ключових етапів та методів, які можна використовувати:

3.1. Визначення ймовірності виникнення ризиків:

1. Ідентифікація факторів – проаналізувати, які внутрішні та зовнішні фактори можуть впливати на ймовірність виникнення ризиків. Це можуть бути економічні умови, законодавчі зміни, технологічні інновації тощо.

2. Оцінка ймовірності:

– Визначення, як часто можуть виникати певні ризики, використовуючи:

– Історичні дані – аналізуйте минулі випадки та їх частоту.

– Експертні оцінки – залучення фахівців для отримання думок щодо ймовірності ризиків.

3.2. Оцінка впливу ризиків [15]:

1. Аналіз впливу – визначення, які фінансові або нефінансові наслідки можуть виникнути внаслідок ризику. Це можуть бути: зниження доходів, зростання витрат, втрата клієнтів або ринкової долі чи погіршення репутації.

2. Кількісна та якісна оцінка:

– Кількісна оцінка – визначення фінансові показники, пов'язані з ризиком, такі як ймовірні втрати в грошах.

– Якісна оцінка – оцінка впливу на організацію в загальному, включаючи фактори, які важко виміряти.

3.3. Розробка рейтингу ризиків:

1. Систематизація ризиків – створення матриці ризиків, де осі представляють ймовірність виникнення ризику та його вплив. Це допоможе візуально оцінити ризики.

2. Пріоритизація. Ризики з високою ймовірністю та значним впливом повинні мати вищий пріоритет для управлінських дій [17].

3.4. Документація:

1. Створення звіту – збір інформації про оцінку ризиків у зручному форматі. Це може бути документ або презентація, що містить ключові висновки та рекомендації.

2. Регулярний перегляд – оцінка ризиків повинна проводитися регулярно, оскільки зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі можуть вплинути на актуальність даних. Оцінка ризиків є важливим інструментом для підвищення фінансової безпеки підприємства, дозволяючи управляти можливими загрозами та ефективно планувати ресурси.

4. Управління ризиками є систематичним процесом, що включає в себе кілька етапів, які допомагають зменшити негативний вплив ризиків на фінансову безпеку підприємства. Основні складові цього процесу:

4.1. Розробка планів реагування на ризики [23]:

1. Ідентифікація потенційних заходів:

– Визначення конкретних дій, які можуть бути вжиті для мінімізації або усунення ризиків.

– Розробка сценаріїв для різних ризикових ситуацій.

2. Стратегічні рішення:

– Уникнення ризику – змінити бізнес-процеси або відмовитися від певних видів діяльності, які підвищують ризики.

– Зменшення ризику – впровадження заходів для зниження ймовірності виникнення ризику або його наслідків (наприклад, страхування, аудит, контроль якості).

– Передача ризику – залучення сторонніх контрагентів або страхових компаній для управління ризиками (наприклад, укладання договорів страхування).

– Прийняття ризику – якщо вартість вжиття заходів перевищує потенційні втрати, підприємство може вирішити прийняти ризик.

4.2. Моніторинг ризиків [27]:

1. Встановлення системи моніторингу:

– Регулярний перегляд фінансових та операційних показників для

виявлення змін у ризиковій ситуації.

- Використання програмного забезпечення для автоматизації процесів моніторингу ризиків.

2. Аналіз змін:

- Оцінка нових ризиків, які можуть виникати внаслідок змін у зовнішньому середовищі (економічні, політичні, соціальні фактори).

- Оцінка ефективності вже вжитих заходів щодо управління ризиками.

4.3. Регулярний перегляд стратегій управління:

1. Оцінка ефективності:

- Аналіз успішності обраних стратегій управління ризиками.

- Проведення регулярних аудитів для перевірки дотримання заходів з управління ризиками.

2. Коригування планів [31]:

- Внесення змін до планів реагування на ризики на основі нової інформації та результатів моніторингу.

- Адаптація до нових умов ринку та змін у бізнес-середовищі.

4.4. Комунікація ризиків:

1. Внутрішня комунікація [45]:

- Інформування всіх співробітників про виявлені ризики та відповідні заходи для їх управління.

- Проведення навчань та семінарів для підвищення обізнаності працівників щодо ризиків.

2. Зовнішня комунікація:

- Взаємодія з партнерами, постачальниками та інвесторами щодо управління ризиками.

- Підготовка звітів для акціонерів та інших зацікавлених сторін про стан ризиків та заходи, що вживаються для їх мінімізації.

Ефективне управління ризиками є критично важливим для підтримки фінансової безпеки підприємства. Від ретельної ідентифікації до стратегічного реагування та моніторингу – цей процес дозволяє зменшити

ймовірність негативних фінансових наслідків та забезпечити стійкий розвиток компанії.

Забезпечення фінансової безпеки підприємства через ідентифікацію ризиків допомагає зменшити ймовірність негативних фінансових наслідків і підтримувати стабільний розвиток.

Висновки до розділу 1

1. Фінансова безпека підприємства в умовах нестабільності є ключовим фактором його стійкості та життєздатності. Основою цього є захист фінансових ресурсів від різноманітних ризиків, зокрема валютних, інфляційних та кредитних. Для цього підприємства повинні використовувати інструменти хеджування, диверсифікації активів, страхування, а також оптимізувати структуру боргу та операційні процеси. Важливою складовою є підтримка ліквідності та створення резервних фондів для забезпечення платоспроможності в критичних ситуаціях. Впровадження внутрішнього контролю, регулярний аудит і захист інформаційних систем сприяють зменшенню вразливостей підприємства. Таким чином, забезпечення фінансової безпеки в умовах невизначеності є комплексним процесом, що потребує ефективного управління ризиками, підвищення операційної ефективності та інвестиційної привабливості для розвитку підприємства.

2. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства є важливим інструментом для забезпечення стабільного функціонування та мінімізації ризиків у динамічному ринковому середовищі. Основними його компонентами є оцінка фінансових ризиків, контроль за фінансовими потоками, стратегічне планування, прогнозування та управління ризиками. Використання таких інструментів, як бюджетування, внутрішній аудит, страхування активів та хеджування, дозволяє ефективно реагувати на

внутрішні та зовнішні загрози. Сукупність цих заходів сприяє збереженню фінансової стійкості підприємства, оптимальному використанню ресурсів та зниженню ймовірності виникнення критичних ситуацій. Завдяки цьому механізму підприємство може не лише забезпечити свій поточний фінансовий стан, але й зміцнити свої позиції на ринку в довгостроковій перспективі.

3. Ідентифікація ризиків діяльності підприємства є ключовою складовою його фінансової безпеки, оскільки дозволяє передбачити потенційні загрози, оцінити їх вплив на фінансовий стан і вжити відповідних заходів для мінімізації негативних наслідків. Ефективне управління ризиками включає виявлення фінансових, операційних, стратегічних та репутаційних ризиків, що може бути досягнуто через аналіз історичних даних, SWOT-аналіз і взаємодію з експертами. Таким чином, комплексний підхід до ідентифікації та управління ризиками є необхідною умовою для підтримки фінансової стійкості та розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА І РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ НЕЮ

2.1. Економіко-організаційна характеристика ТОВ Агрофірми «Земля»

Товариство з обмеженою відповідальністю Агрофірма «Земля» (ТОВ Агрофірма «Земля») зареєстроване у селі Андріївка Покровського району Дніпропетровської області. Працює товариство вже понад 24 роки (від 06.03.2000 року). Товариство вирощує рослинні культури і не займається вирощуванням свійських тварин.

На своїх земляних площах товариство вирощує зернові, бобові та олійні рослини, також надає допоміжні послуги в рослинництві, проводить підготовку насіння для посіву, здійснює оптову торгівлю зерном, тютюном необробленим, насінням і кормами для тваринництва, провадить складську діяльність, пропонує послуги з ландшафтного дизайну і навіть здійснює дослідження у сфері біотехнологій.

Товариство створене на основі добровільного об'єднання засновників з метою ведення господарської діяльності. Воно функціонує за вимогами чинного законодавства та внутрішніх установчих документів, що регулюють його діяльність. Основою діяльності товариства є спільний інтерес учасників у розвитку та отриманні прибутку від основних напрямів діяльності.

Головною метою функціонування даної фірми є одержання прибутку шляхом ефективного ведення господарської діяльності. Товариство прагне досягти стабільного розвитку та забезпечити конкурентоспроможність на ринку через підвищення якості продукції й впровадження інновацій.

Основними видами діяльності є вирощування таких культур: пшениця озима, горох, соняшник, ріпак (озимий та ярий), а також їх оптова торгівля. Основні агротехнічні заходи, що проводяться у господарстві з використанням наявної техніки, включають обробіток ґрунту, посів

сільгоспкультур, агротехнічний догляд за посівами, збирання врожаю.

Дослідження природних і ґрунтових умов для сільгоспвиробництва довели їх сприятливий характер, а збутова політика господарства приносить достатній дохід. Клімат континентальний, належить до помірних широт, зі спекотним літом і прохолодною зимою та середньою тривалістю сонячного сяйва 240 днів. Дослідження агроклімату регіону показують, що річна кількість опадів коливається в межах 400-490 мм. Земельні ресурси, що характеризуються родючими чорноземами, дозволяють отримувати високі врожаї, які забезпечують позитивні економічні показники господарства.

Сільськогосподарська техніка, яку товариство має на балансі, включає комбайн John Deere з жаткою, обприскувач Hardi, причіпну дискову борону, розкидач мінеральних добрив, два трактори, сівалку John Deere, молотарку MSM-7 тощо.

Земельний банк господарства у 2023 році становитиме 976 га, що на 14 га більше, ніж у 2019 році (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Показники, що розкривають стан земельного банку ТОВ Агрофірми «Земля»

Показник	2019		2020		2021		2022		2023		2023 до 2019, %
	га	%	га	%	га	%	га	%	га	%	
Загальний обсяг земельного банку	962	100	954	100	954	100	964	100	976	100	101,5
в т. ч.											
– площа с-г угідь	938	97,5	943	98,8	943	98,8	948	98,3	956	98,0	101,9
– площа ріллі	938	97,5	943	98,8	943	98,8	948	98,3	956	98,0	101,9
Коеф-нт освоєння землі	0,975	–	0,988	–	0,988	–	0,983	–	0,980	–	100,46
Коеф-нт розораності	0,975	–	0,988	–	0,988	–	0,983	–	0,980	–	100,46
Усереднена річна чисельність працівників, осіб	30	–	28	–	30	–	34	–	32	–	106,67
Землезабезпеченість	32,07	–	34,07	–	31,80	–	28,35	–	30,50	–	95,11

За результатами аналізу управлінських рішень щодо

землекористування слід констатувати їх обґрунтованість. Встановлено, що в аналізованому періоді пайовики зменшили кількість укладених угод оренди паїв у 2020-2021 роках (скорочення на 8 га), проте на кінець 2023 року відбулося зростання на 14 га, або на 1,5% порівняно із 2019 роком. Цей факт можливо пояснити тим, що поширення пандемічної кризи призвело до того, що деякі землевласники почали активно займатися самостійною господарською діяльністю в межах своїх паїв. Загалом площа сільгоспугідь та ріллі мала однакове значення, збільшившись у 2023 році на 18 га (+1,9%) порівняно із 2019 роком. При цьому коефіцієнт земельної освоєності збільшився на 0,46%, і так само поводить себе коефіцієнт розораності. Таким чином, площа сільгоспугідь з часом збільшується, а відповідно збільшуються і відносні показники. Це є свідченням сталого агровиробництва. Слід вказати, що кількість працівників збільшилася на 2 особи (або +6,67%), що викликало незначне зменшення землезабезпеченості. Ефективність обраного продуктового портфелю можна визначити за інформацією, наведеною у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Вартість і структура товарної продукції ТОВ Агрофірми «Земля»

Показник	2019		2020		2021		2022		2023		2023 до 2019, %
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	
Всього продукція рослинництва	68540,4	100	72204,1	100	76192,6	100	88375,1	100	89129,6	100	130,04
в т. ч.:											
– озима пшениця	36282,9	52,9	38652,9	53,5	38659,2	50,7	46932,6	53,1	48539,2	54,5	133,78
– горох	7649,6	11,2	8096,7	11,2	7632,3	10,0	7983,2	9,0	7462,7	8,4	97,56
– сояшник	11632,5	17,0	11905,4	16,5	12057,2	15,8	13806,4	15,6	14143,9	15,9	121,59
– ріпак	12975,4	18,9	13549,1	18,8	17843,9	23,4	19652,9	22,2	18983,8	21,3	146,31

Згідно інформації таблиці 2.2 відбувалося постійне зростання ділової активності ТОВ Агрофірми «Земля», що виявляється у зростанні обсягів продукції. Так, у 2023 році вироблено продукції рослинництва майже на третину більше, аніж у 2019 році – приріст склав 20589,2 тис. грн, або на 30%. Найбільше зростання у згаданий період мали пшениця (+33,78%) та ріпак (+46,31%). На зростанні продукції зернових позначилися рекордні їх врожайності у 2022-2023 роках. Зазнали зростання також обсяги соняшнику (+21,59%), що пояснюється збільшенням попиту на цю агрокультуру на світовому ринку. Проте серед асортиментного ряду відзначилося не суттєве падіння обсягів гороху – на 2,44%. Загалом, зростання обсягу продукції рослинництва вказує на підвищення результативності використання ресурсів і впровадження новітніх технологій. Це також виявляє покращення агротехнічних заходів та оптимізацію процесів управління виробництвом. Крім того, збільшення обсягів продукції може вказувати на зростання попиту на ринку та зміцнення позицій товариства в аграрному секторі.

Як саме змінювала структура товарної продукції ТОВ Агрофірми «Земля» представлено на рисунку 2.1.

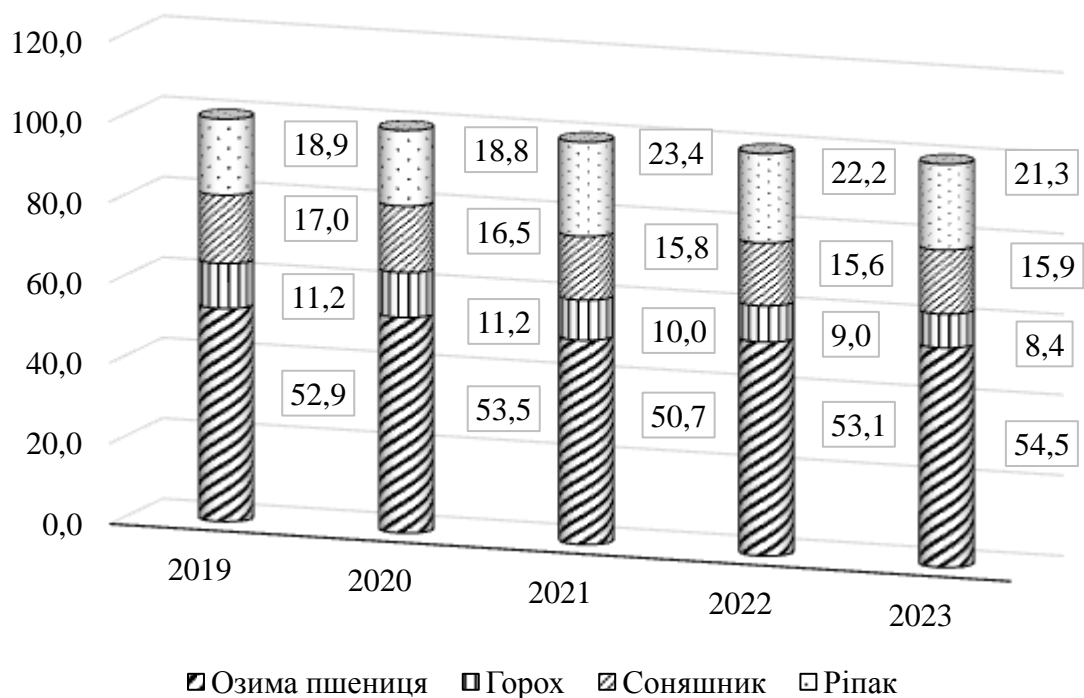

Рис. 2.1. Структурна динаміка товарної продукції ТОВ Агрофірми «Земля»

Так за даними рисунку 2.1, структурний рух товарної продукції відображає збільшення частки озимої пшениці з 52,9% у 2019 році до 54,5% у 2023 році та відповідно частки ріпаку з 18,9% до 21,3%, зниження частки у структурі продукції відбувалося за асортиментними позиціями горох – з 11,2% до 8,4% та соняшник – з 17,0% до 15,9%. Зростання часток пшениці та ріпаку у товарній продукції говорить про зміщення акценту господарства на виробництво більш рентабельних або затребуваних культур. Це може говорити про його адаптацію до ринкових тенденцій і підвищення прибутковості через оптимізацію сівозміни й продукційної структури.

Економічна діяльність агропідприємства формується на основі результативності використання виробничих фондів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз використання наявних у ТОВ Агрофірми «Земля» виробничих фондів

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	2023 р. до 2019 р., %
Основні фонди*, тис. грн.	35920,3	34601,7	33017,4	32989,5	30185,7	84,04
Оборотні фонди*, тис. грн.	48937,2	49763,2	48730,2	47956,2	45665,2	93,31
Валовий дохід, тис. грн.	69371,7	70973,4	71795,4	84880,9	90231,3	130,07
Фондоозброєність, тис. грн. / працівника	1197,34	1235,78	1100,58	970,28	943,30	78,78
Оснащеність основними фондами, тис. грн. / га	38,29	36,69	35,01	34,80	31,58	82,45
Коефіцієнт фондівддачі	1,931	2,051	2,174	2,573	2,989	154,78
Коефіцієнт фондоємності	0,518	0,488	0,460	0,389	0,335	64,61
Норма прибутку, %	16,35	16,83	17,57	20,97	23,79	145,51

* середньорічна вартість

Обчислені у таблиці 2.3 дані визначають результативність застосування основних й оборотних фондів агрофірми протягом періоду досліджень. Наприкінці 2023 року вартість основних засобів зменшилась на 5734,6 тис. грн. або на 15,96%, тому що було списано стару сільгосптехніку. Середня за рік вартість оборотних фондів теж скоротився, проте не так інтенсивно – на

3272 тис. грн., або на 6,69%, оскільки зростали ціни і збільшувалася вартість виробничих запасів. Водночас у 2023 році відбулося збільшення валового доходу на 20859,6 тис. грн. у порівнянні з його величиною у 2019 році, або на 30,07%. Якщо при зменшенні виробничих активів агропідприємства відбувається зростання валового доходу, то слід говорити про піднесення ефективності задіяння існуючих ресурсів. Підприємство, ймовірно, оптимізувало виробничі процеси або впровадило інноваційні технології, що дозволило підвищити продуктивність і прибутковість. Зменшення активів також може вказувати на скорочення витрат або позбавлення непрофільних активів, що сприяє концентрації ресурсів на більш прибуткових напрямках. Такий результат свідчить про ефективне керування та здатність підприємства адаптуватися до ринкових умов.

Інші показники таблиці 2.3, що використовуються для встановлення ефективності задіяння існуючих ресурсів товариства, загалом свідчать про їх раціональне використання. Наприклад, фондооснащеність землі основними фондами зменшилася на 17,55%, а фондоозброєність працівників основними засобами скоротилася на 21,22% (через збільшення чисельності працюючих). Проте фондівіддача зросла на 54,78%, а, відповідно, фондоємність впала за період 2019-2023 роки на 35,39%. Остання тенденція є позитивною і розпізнає піднесення результативності застосування основних засобів агрофірми. Товариство виробляє більше продукції на одиницю вартості основних засобів і це вказує на раціональніше використання активів. Також це можливо говорить про скорочення витрат на обслуговування основних засобів та оптимізацію виробничих процесів, що підвищує рентабельність агрофірми.

Господарська діяльність товариства характеризується кінцевими показниками ефективності, за якими можливо висловити думку про обґрунтованість прийнятих керівництвом управлінських рішень з використання ресурсів і створення економічного підґрунтя при формуванні фінансової безпеки агрофірми (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники результативності роботи ТОВ Агрофірми «Земля» у динаміці

Показник	2018	2019	2020	2021	2022	2022 р. до 2018 р., %
Валова продукція (тис. грн.)	68540,4	72204,1	76192,6	88375,1	89129,6	130,04
Валовий дохід (тис. грн.)	69371,7	70973,4	71795,4	84880,9	90231,3	130,07
Виготовлення валової продукції на:						
– 100 га с/г угідь (тис. грн.)	7307,1	74051,5	8079,8	89406,0	9451,7	129,35
– 1 грн. основних фондів (грн.)	1,908	2,087	2,308	2,679	2,953	154,74
– 1 середньоріч. робітника (тис.грн.)	2284,68	2578,72	2539,75	2599,27	2785,3	121,91
Отримано на 100 га с/г угідь:						
– товарної продукції (тис. грн.)	7395,70	7526,34	7613,51	8953,68	9438,42	127,62
– прибутку (тис. грн.)	1479,14	1505,27	1522,70	1790,74	1793,30	121,24
Рівень рентабельності (%)	20,24	19,66	18,85	19,21	21,26	105,02

Аналіз інформації, представленої у таблиці 2.4, викриває, що всі показники економічної активності агрофірми мають чітку тенденцію до зростання. Наразі виробництво валової продукції у 2023 році зросло на 20589,2 тис. грн., або на 30,04%, порівняно з 2019 року. Відбулося збільшення і відносних показників валової продукції, обчислених на 100 га угідь і на 1 грн. основних фондів, відповідно, на 2144,6 тис. грн, або на 29,35%, та на 1,045, або на 54,74%.

Варто вказати і на зростання товарної продукції і прибутку відносно 100 га с.-г. угідь, відтак, темп їх приросту становив 27,62% та 21,24% відповідно. Це вказує на підвищення продуктивності землекористування та ефективності виробничих процесів. Товариство, ймовірно, оптимізувало агротехнічні заходи або впровадило нові технології, що дозволило отримувати більше продукції з кожного гектара. Також це можливо означає зростання рентабельності та кращу адаптацію до ринкових умов, що позитивно впливає на загальний фінансовий результат агрофірми.

Загалом, рослинництво для ТОВ Агрофірми «Земля» за 2019-2023 роки виявилось прибутковим, а рівень економічної рентабельності витрат

збільшився на 1,02 в.п. (темп приросту 5,02%). Це доводить ефективність ухвалення господарських рішень незважаючи на зростання ризиків роботи. В подальшому заходи з керування фінансовою безпекою агрофірми в умовах зростання ризиків діяльності мають включати диверсифікацію виробництва задля зниження залежності від окремих культур чи ринків. Важливим є також впровадження страхування врожаїв та інших активів для мінімізації впливу непередбачуваних факторів, таких як погодні умови чи коливання цін. Ефективне адміністрування фінансових потоків і резервів допомагає підтримувати стабільність, забезпечуючи достатній рівень ліквідності. Крім того, регулярний аналіз ризиків та їх моніторинг дозволяють оперативно реагувати на зміну зовнішнього оточення та вчасно коригувати стратегію фінансової безпеки агропідприємства.

2.2. Комплексна оцінка фінансових показників ТОВ Агрофірми «Земля»

Важливим аспектом процесів управління фінансовою безпекою (УФБ) агропідприємства є оцінка поточного рівня фінансової безпеки. Зокрема, таке завдання необхідно здійснювати на двох етапах управління. А саме, на етапі аналізу внутрішнього середовища агрофірми для того, щоб знати, який рівень фінансової безпеки спостерігається на поточному етапі та які резерви існують, та на етапі контролю результатів управлінської діяльності для того, щоб знати, чи були досягнуті поставлені цілі.

Вважається, що найбільш придатними для такої оцінки є інтегральні та індикаторні методи. Це прив'язано до того, що вони можуть надати кількісний вимір рівня фінансової безпеки із врахуванням переліку певних чинників дії на фінансову безпеку підприємств та є відносно простими у розрахунку. Більшість з таких методик ґрунтується на аналізі фінансових

коефіцієнтів, що характеризують окремі аспекти діяльності підприємств, такі як ліквідність, фінансова стійкість, рентабельність та ділова активність, для яких визначаються відповідні рекомендовані критерії [17].

Проаналізуємо ліквідність ТОВ Агрофірми «Земля» за відносними показниками таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Динаміка відносних показників ліквідності ТОВ Агрофірми «Земля»

Показник	Нормативні рівні	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 до 2019
Рівень поточної ліквідності	від 1 до 3	1,106	1,099	1,091	1,117	1,176	0,071
Рівень «критичної» (швидкої) ліквідності	від 0,5 до 1	0,547	0,524	0,479	0,524	0,544	-0,003
Рівень абсолютної ліквідності	від 0,1 до 0,2	0,018	0,021	0,014	0,018	0,019	0,001

Поглянувши на динаміку показників ліквідності ТОВ Агрофірми «Земля» за 2019-2023 роки, відображену в таблиці 2.5, можна відзначити, що розміри 1-го та 2-го коефіцієнтів є трохи вище нижньої границі нормативного рівня, що вказує на балансування агропідприємства на межі ризику щодо неможливості своєчасно погасити зобов'язання – навіть при реалізації всього обсягу оборотних активів. Однак слід акцентувати, що впродовж 2019-2023 років рівень поточної ліквідності дещо зріс (+0,071) і ця позитивна динаміка була досягнута завдяки поступовому зростанню запасів. Проте рівень швидкої ліквідності у той самий період зазнав зменшення (-0,003) через скорочення обсягу дебіторської заборгованості. Найменше його значення спостерігалось у 2021 році (0,479) і воно було менше норми. Таким чином, агрофірма наражає себе на значні ризики неплатоспроможності.

Також рівень абсолютної ліквідності істотно нижче нормативу. Так, у 2020 році найвищий рівень даного показника становив 0,021, тобто лише 2,1% від поточних боргів агропідприємство було спроможне покрити за

рахунок виключно грошових коштів, в той час як рекомендований мінімум 10%. При цьому вже у 2021 році цей коефіцієнт впав до свого мінімального значення за період – 0,014, і навіть незначне зростання на кінець 2023 року суттєво не покращило ситуацію. Це означає, що агрофірма може мати недостатньо коштів для негайного перекриття короткострокових зобов'язань. Такий стан свідчить про можливі фінансові труднощі та потребу у перегляді політики управління грошовими резервами для підтримки стабільної платоспроможності.

Проаналізуємо фінансову стійкість ТОВ Агрофірми «Земля» за відносними показниками таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Зміна відносних показників фінансової стійкості ТОВ Агрофірми «Земля»

Показник	Нормативні рівні	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 до 2019
Рівень автономії фінансової	від 0,4 до 0,6	0,454	0,449	0,438	0,454	0,470	0,015
Рівень концентрації позикового капіталу	менше 0,5	0,546	0,551	0,562	0,546	0,530	-0,015
Рівень фінансової стійкості	від 0,7 до 0,9	0,478	0,463	0,454	0,470	0,488	0,010
Рівень фінансового ризику	менше за 1	1,200	1,225	1,282	1,204	1,128	-0,072
Мультиплікатор власного капіталу	близько 2	2,200	2,225	2,282	2,204	2,128	-0,072
Рівень фінансування	більше 1	0,833	0,816	0,780	0,831	0,887	0,053
Рівень маневреності власних оборотних коштів	має зростати	0,121	0,119	0,114	0,137	0,192	0,071
Рівень забезпечення запасів власними коштами	має зростати	0,189	0,173	0,149	0,198	0,278	0,090

Розраховані з таблиці 2.6 значення коефіцієнтів фінансової стійкості свідчать про те, що товариство не є фінансово самодостатнім впродовж усього періоду спостереження за більшістю показників. Причиною цього є

наявність значних обсягів позикових коштів у пасиві агропідприємства, а саме короткострокової заборгованості.

Подальше вивчення коефіцієнта фінансової автономії вказує на знаходження цього показника в межах нижнього значення нормативного рівня і за період 2019-2023 роки відзначається незначне його збільшення (+0,015). Найгірше цей коефіцієнт показав себе у 2021 році, коли його рівень становив 0,438, тобто тільки 43,8% активів фінансувалося з власного капіталу.

Протилежним до показника фінансової автономії визнається показник рівня концентрації позикового капіталу. Він дзеркально відображає відповідне зменшення до кінця 2023 року на 0,015 та має найвище значення у 2021 році 0,562, тобто 56,2% активів було профінансоване за рахунок позикових коштів. У наступні два роки значення коефіцієнта знизилася до 0,53 і це пов'язується із збільшенням агропідприємством власного капіталу у 2023 році.

Коефіцієнт фінансової стійкості, що дозволяє оцінити рівень фінансування активів за рахунок постійного капіталу, не досягав норми за весь період спостереження. В динаміці можна відзначити його незначне збільшення на 0,01 пункти. Отже, агропідприємство використовує в якості джерел фінансування активів переважно поточну заборгованість.

Негативно характеризує фінансову стійкість і показник рівня фінансового ризику, який при нормі менше 1 весь період був вище цього значення. Проте, його найменше значення можна спостерігати на кінець 2023 року, що можна оцінити як початок покращення ситуації у майбутньому.

Коефіцієнт фінансування агропідприємства характеризує співвідношення між власними й залученими коштами, що використовуються для фінансування діяльності підприємства. Він виявляє, наскільки фірма залежить від зовнішнього фінансування: чим вищий коефіцієнт, тим більша частка власних ресурсів у сумарній структурі капіталу. Для ТОВ Агрофірми «Земля» він має занижений рівень (менше норми), проте спостерігається

поступове збільшення на кінець 2023 року на 0,053 пункти.

Ця ситуація дуже негативно діє на фінансову стійкість агропідприємства, оскільки перспективи стабільної роботи й розвитку при переважанні короткострокового фінансування є невизначеними та супроводжуються численними ризиками.

Серед позитивного можна відмітити ситуацію, що наявних у агрофірми власних коштів достатньо для фінансування необоротних активів, тож значення коефіцієнтів маневрування власних оборотних коштів і забезпечення запасів власними коштами були позитивними. В динаміці їх значень також проглядається позитивна тенденція до зростання, викликана зменшенням обсягу необоротних активів через списання застарілої сільгосптехніки.

З таблиці 2.7 видно, що за досліджуваний період агрофірмі вдалося суттєво покращити свої фінансово-економічні показники, незважаючи на вищезазначені проблеми фінансової стійкості та ризики. Як приклад, чистий дохід від реалізації у 2023 році збільшився на 18773,6 тис. грн. у порівнянні із 2019 роком, або на 30,1%. Водночас собівартість продукції за цей же період зросла лише на 28,3%, що також визначає оптимізацію виробничих витрат. У результаті валовий прибуток збільшився з 14359,9 тис. грн. у 2019 році до 18677,9 тис. грн. у 2023 році. Зростання валового прибутку агропідприємства може вказувати на підвищення продуктивності вирощування сільгоспкультур або поліпшення технологій обробки землі. Також це постає наслідком зростання цін на аграрну продукцію або збільшення її реалізації на ринку. Крім того, цей результат свідчить про оптимізацію витрат на виробництво та результативне управління ресурсами агрофірми.

Мають поступову тенденцію зростання також прибуток операційної діяльності та чистий прибуток. Останній зріс на 3268,8 тис. грн. за період спостереження. Саме чистий прибуток має вагоме значення при обчисленні показників рентабельності, які також наведені у таблиці 2.7. Підвищення

прибутку операційної діяльності агрофірми вказує на ефективне управління основною діяльністю підприємства та здатність отримувати більші доходи від своєї продукції чи послуг. Також це говорить про успішне контролювання операційних витрат, що дозволяє зберегти більшу частину доходів після покриття виробничих витрат.

Таблиця 2.7

Зміни показників рентабельності ТОВ Агрофірми «Земля»»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 до 2019
I. Показники абсолютні, тис. грн.						
Дохід (чистий) з реалізації продукції	62434,5	63876,1	64615,9	76392,8	81208,2	18773,6
Валовий прибуток	14359,9	14691,5	14861,6	17570,3	18677,9	4317,9
Прибуток (збиток) з операційної діяльності	10482,8	11018,6	11443,5	12650,6	14568,7	4086,0
Чистий прибуток (збиток)	8386,2	8814,9	9154,8	10120,5	11655,0	3268,8
II. Показники відносні, %						
Рентабельність продажів	20,24	19,66	18,85	19,21	21,26	1,02
Рентабельність витрат	16,14	16,68	17,22	15,88	17,49	1,35
Рентабельність активів	9,88	10,45	11,20	12,50	15,37	5,48
Рентабельність активів необоротних	23,35	25,48	27,73	30,68	38,61	15,26
Рентабельність активів поточних	17,14	17,71	18,79	21,10	25,52	8,39
Рентабельність капіталу власного	21,75	23,25	25,55	27,55	32,70	10,95
Рентабельність капіталу позиченого	18,12	18,98	19,94	22,89	28,99	10,87

Зростання рентабельності витрат агропідприємства з 16,14% у 2019 році до 17,49% у 2023 році свідчить про ефективніше використання витрачених ресурсів для отримання більшого прибутку. Це означає, що товариство краще контролює свої витрати та досягає вищої продуктивності на одиницю вкладених коштів. Водночас це може означати вдосконалення виробничих процесів або оптимізації структури витрат, що сприяє

піднесенню загальної фінансової стійкості.

Зростання рентабельності позикового капіталу агропідприємства з 18,12% у 2019 році до 28,99% у 2023 році вказує на те, що агропідприємство успішно використовує залучені кошти для отримання більшого прибутку. Це визначає здатність агрофірми отримувати достатній дохід для покриття витрат на обслуговування боргу, а також збільшувати прибутковість навіть при використанні позикових ресурсів.

Динаміку основних показників рентабельності ТОВ Агрофірми «Земля» наведено на діаграмі (рис. 2.2).

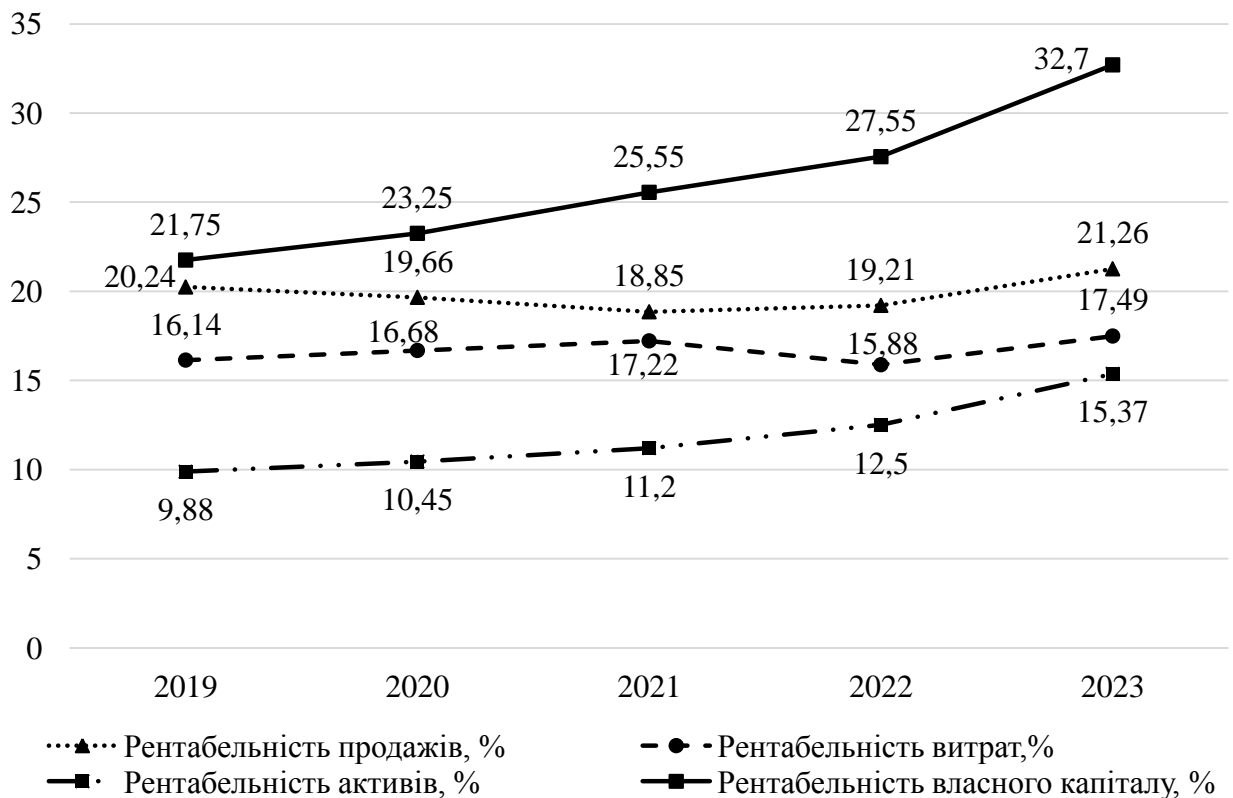

Рис. 2.2. Динаміка коефіцієнтів рентабельності ТОВ Агрофірми «Земля»

Зростання чистого прибутку агрофірми позитивно впливає на показники рентабельності, зокрема підвищується рентабельність продажів з 20,24% у 2019 році до 21,26% у 2023 році, оскільки агропідприємство має

більше прибутку з кожної гривні доходу. Також покращується рентабельність активів, відповідно, збільшення показника з 9,88% до 15,37%, що свідчить про ефективніше використання ресурсів агрофірми для генерування прибутку. Водночас зростає прибутковість власного капіталу з 21,75% до 32,7%, вказуючи на підвищену віддачу від інвестицій власників агропідприємства.

Отже, успішні фінансово-господарські результати ТОВ Агрофірми «Земля» за 2019-2023 роки не лише сприяють зростанню прибутковості підприємства, але й позитивно діють на фінансову безпеку. Агропідприємство демонструє здатність поступово збільшувати прибутки, незважаючи на наявні проблеми з фінансовою стійкістю та ліквідністю.

Враховуючи, що обсяги реалізації продукції агрофірми збільшувалися з 2019 по 2023 роки, очікується, що рівень ділової активності товариства буде також зростати протягом цього періоду. Тому у таблиці 2.8 наведено значення показників ділової активності ТОВ Агрофірми «Земля».

Таблиця 2.8

Зміни показників ділової активності ТОВ Агрофірми «Земля»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023	Зміна 2023 до 2019
Коеф-нт оборотності активів	0,736	0,757	0,790	0,944	1,071	0,335
Коеф-нт оборотності оборотних засобів	1,276	1,284	1,326	1,593	1,778	0,503
Період оборотів оборотних засобів (дн.)	282,2	280,5	271,5	226,0	202,4	-79,7
Коеф-нт оборотності запасів	2,526	2,453	2,364	2,999	3,308	0,782
Період оборотів запасів (дн.)	142,5	146,7	152,3	120,0	108,8	-33,7
Коеф-нт оборотності дебіторської заборгованості	2,664	2,805	3,112	3,520	3,976	1,312
Період оборотів дебіторської заборгованості (дн.)	135,1	128,3	115,7	102,3	90,5	-44,6
Частка дебіторської заборгованості, %	47,9	45,8	42,6	45,3	44,7	-3,2
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	1,410	1,411	1,447	1,780	2,092	0,681

Період оборотів кредиторської заборгованості (дн.)	255,2	255,1	248,8	202,3	172,1	-83,1
Період операційного циклу (дн.)	277,7	275,1	268,0	222,3	199,4	-78,3
Період фінансового циклу (дн.)	22,4	20,0	19,1	20,1	27,3	4,8

З таблиці 2.8 видно, що ефективність застосування активів агропідприємства зросла наприкінці 2023 року. Так, показник оборотності збільшився на 0,335 оборотів, що дозволяє швидше перетворювати активи на доходи. Спостерігається також збільшення оборотності обігових коштів на 0,503 обороти за весь період спостереження. Це вказує на покращення управління обіговими коштами, що допомагає підприємству генерувати більше прибутку з кожної одиниці вкладеного капіталу.

Інтенсивність застосування оборотних активів підтверджується і збільшенням оборотності окремих їх складових. Так, оборотність запасів з 2019 року до кінця 2023 року зросла на 0,782 обороти, а рух дебіторської заборгованості пришвидшився аж на 1,312 обороти. Позитивним є також те, що скорочення терміну товарного кредиту покупцям відбувалося за зменшення частки дебіторської заборгованості у складі оборотних активів агрофірми (на 3,2%). Загалом це вказує на те, що агропідприємство швидше отримує платежі від своїх клієнтів, що покращує його ліквідність. Також це свідчить про ефективніше управління кредитною політикою, зменшуючи ризик неплатежів і покращуючи грошові потоки агрофірми.

Порівняння оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей констатує, що остання обертається дещо повільніше, ніж дебіторська заборгованість, а з часом її оборотність має тенденцію до незначного пришвидшення з 1,41 обороти у 2019 році до 2,092 обороти у 2023 році. Якщо швидкість обертів дебіторської заборгованості більше, ніж кредиторської, це вказує на те, що агрофірма швидше отримує платежі від своїх клієнтів, ніж виплачує свої борги постачальникам. Така ситуація позитивно впливає на грошові потоки, оскільки підприємство має більше вільних коштів для фінансування діяльності. Також це свідчить про сильніші

позиції в управлінні ліквідністю, зменшуючи ризики затримок у розрахунках.

З огляду на динаміку періодів обертання кредиторської, дебіторської заборгованостей і запасів у 2019-2023 роках, було виявлено, що період операційного циклу скоротилася (наприкінці 2023 року на 78,3 дні), а період фінансового циклу, навпаки, збільшилася (наприкінці 2023 року на 4,8 дні). Скорочення операційного циклу і збільшення терміну фінансового циклу говорить про здатність агрофірми швидше перетворювати свої запаси в готову продукцію і отримувати доходи. Проте збільшення терміну фінансового циклу можливо вказує на затримку у виплатах постачальникам або продовження строків погашення боргів, що підвищує залежність від позикових коштів. Така ситуація генерує додаткові фінансові ризики, зокрема у сфері ліквідності, попри оперативність основної діяльності.

Отже, за даними комплексного аналізу стан фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля» впродовж 2019-2023 років не був задовільний; зокрема, наявні проблеми з ліквідністю та фінансовою стійкістю створювали реальну загрозу неплатоспроможності та банкрутства, яку лише поступово вдавалося зменшити через нарощення обсягів чистого прибутку та його реінвестування.

Надалі для поглибленого вивчення проблемних аспектів у роботі ТОВ Агрофірми «Земля» слід надати кількісну оцінку рівня фінансової безпеки. З цією метою пропонується використати метод діагностування фінансової безпеки, який ґрунтується на визначенні наявності в підприємства власного оборотного капіталу, а також джерел його формування, за яким з'ясовується трикомпонентний індикатор виду фінансової стійкості [29].

Необхідні розрахунки, відображені в таблиці 2.9, показують, що впродовж періоду дослідження трикомпонентні індикатори відзначають критичний ступінь фінансової стійкості агропідприємства, а отже, рівень фінансової безпеки визнається дуже низьким.

Зокрема, розміри власного оборотного капіталу з 2019 по 2023 роки є незначним порівняно із величиною запасів, що суттєво знижувало можливості менеджменту оперативно маніпулювати фінансовими ресурсами.

Основною причиною такої ситуації є фінансова модель агропідприємства, в якій домінуючу частку ресурсів складає позиковий капітал.

Крім того, результати, наведені в таблиці 2.9, показують, що обсяги довгострокових зобов'язань поступово зменшувалися (–647,2 тис. грн.), а короткострокові кредити банку збільшувалися (+2243,6 тис. грн.). Така структура капіталу тягне за собою значне фінансове навантаження щодо своєчасного погашення заборгованості і створює суттєвий ризик неспроможності залучити своєчасні та достатні кошти у разі необхідності погашення короткострокових боргів.

Таблиця 2.9

Розрахунок трикомпонентного індикатора типів фінансової стійкості ТОВ Агрофірми «Земля»

Показник	2019	2020	2021	2022	2023
1. Власний капітал	38564,2	37920,5	35829,3	36729,2	35643,7
2. Необоротні активи	35920,3	34601,7	33017,4	32989,5	30185,7
3. Фактична наявність власних оборотних коштів (р.1 – р.2)	2643,9	3318,8	2811,9	3739,7	5458,0
4. Довготермінові зобов'язання	2026,7	1179,3	1257,3	1298,4	1379,5
5. Факт наявності власного капіталу і довготермінових зобов'язань для створення запасів (р.3 + р.4)	4670,6	4498,1	4069,2	5038,1	6837,5
6. Короткотермінові кредити банків	10181,3	10411,0	11165,3	11587,9	12424,9
7. Підсумковий обсяг джерел створення запасів (р.5 + р.6)	14851,9	14909,1	15234,5	16626,0	19262,4
8. Підсумковий обсяг запасів	24719,5	26038,2	27331,7	25474,1	24551,3
9. (+) Надлишок чи (–) нестача власних оборотних коштів для створення запасів (р.3 – р.8)	-22075,6	-22719,4	-24519,8	-21734,4	-19093,3
10. (+) Надлишок чи (–) нестача власного капіталу і довготермінових зобов'язань для створення запасів (р.5 – р.8)	-20048,9	-21540,1	-23262,5	-20436,0	-17713,8
11. (+) Надлишок чи (–) нестача підсумкового обсягу джерел створення запасів (р.7 – р.8)	-9867,6	-11129,1	-12097,3	-8848,1	-5288,9
12. Трикомпонентний індикатор типів фінансової стійкості (р.9;	(–; –; –)	(–; –; –)	(–; –; –)	(–; –; –)	(–; –; –)

Отже констатуємо, що такі фінансові інтереси як фінансова стабільність та автономія у ТОВ Агрофірми «Земля» не захищені і підприємство має підвищені ризики збанкрутувати в майбутньому, якщо його фінансово-економічні показники погіршаться. Проте ділова активність і прибутковість агропідприємства у 2023 році вказують на можливий потенціал поліпшення ситуації, що сприятиме підвищенню його фінансової безпеки.

2.3. Дослідження рівня фінансової безпеки агропідприємства

Згідно внутрішніх документів агропідприємства, обов'язки щодо здійснення управління фінансовою безпекою (УФБ) покладено на планово-економічний відділ і керівника даного відділу, який є також заступником директора з питань фінансів. До їх обов'язків входить затвердження плану комплексу заходів щодо менеджменту фінансової безпеки, в той час як планово-економічний відділ фактично здійснює оперативне адміністрування фінансовою безпекою, реалізуючи даний комплекс заходів. Загальна схема системи УФБ агрофірми представлена на рисунку 2.3.

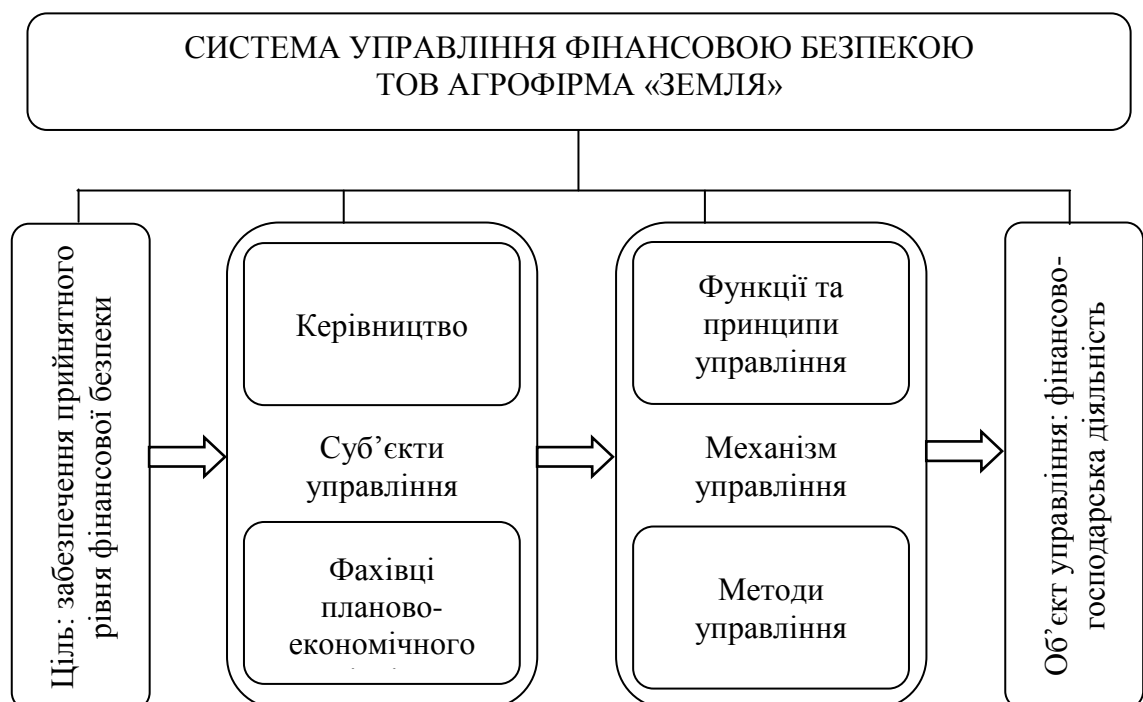

Рис. 2.3. Система управління фінансовою безпекою ТОВ Агрофірми «Земля»

Аналізуючи систему УФБ агрофірми можна розпізнати, що вона побудована за комплексним підходом і включає 4 складові: ціль, суб'єкти, об'єкт і механізм управління.

Ціль менеджменту фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля» визначена як «забезпечення прийняттого рівня фінансової безпеки», а у внутрішніх документах відзначається, що такий рівень має сприяти здійсненню агропідприємством розширеного виробництва та нарощення обсягів чистого прибутку при забезпеченні достатнього ступеня захищеності фінансових інтересів. Однак кількісного виміру чи інших характеристик даного «прийняттого» рівня не наведено. А серед фінансових інтересів наведено лише одержання прибутку та забезпечення платоспроможності і ліквідності. До того ж, у даній системі управління відсутнє дерево цілей, стратегія та тактика УФБ.

Суб'єктами управління визнано «керівників», до яких віднесено керівника планово-економічного відділу й заступника директора з питань фінансів, і фахівців зазначеного відділу. Отже, з'ясовується, що у системі присутній розподіл обов'язків за управлінським рівнем відповідно до ієрархії управління, визначеної організаційною структурою агропідприємства.

Механізм управління представлено двома складовими: функціями та принципами управління – з одного боку та методами управління – з іншого. Згідно внутрішніх документів агропідприємства, що визначають УФБ, серед функцій управління присутні такі: планування і прогнозування, організація, мотивація й контроль. До принципів управління віднесено наступні: принцип комплексності, обґрунтованості, економічності, цілеспрямованості, оперативності, повноти інформації та цілісності. Разом два даних елементи механізму визначають яким чином буде відбуватися адміністрування

фінансової безпеки агропідприємства. До методів управління належать методи адміністративного та економічного впливу. До адміністративних методів відносять заборони на здійснення певних операцій, регулювання обсягу резервів, що формує агропідприємство, та інші заходи, впровадження яких прив'язано до регулювання управління через внутрішні документи. Економічні ж методи полягають у використанні економічних механізмів задля поліпшення фінансового стану агропідприємства й досягнення необхідного, відповідно до цілі, ступеня фінансової безпеки. Тому з'ясовується, що агропідприємство не приділяє достатньо уваги соціально-психологічним методам управління, а у переліку принципів управління бракує такого ключового принципу як принцип безперервності управління. Також у складі механізму управління не наведено забезпечення.

Об'єктом управління виступає фінансово-господарська діяльність агропідприємства. Таке визначення є дещо хибним зважаючи на той факт, що першочерговою метою керування фінансовою безпекою агропідприємства є забезпечення захисту і реалізації його фінансових інтересів, а управління господарською діяльністю – отримання прибутку, що є лише одним з фінансових інтересів агропідприємства.

Отже, система менеджменту фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля» фактично зводиться до досягнення лише єдиної, нечітко поставленої цілі, що не відображає всього змісту фінансової безпеки. Більше того, відсутність дерева цілей значно знижує успішність менеджменту фінансової безпеки, зокрема в довгостроковій перспективі. Також недосконалим є і механізм управління, в якому бракує забезпечення управління, а перелік методів та принципів є неповним.

Процес адміністрування фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля» відповідно до внутрішніх документів побудовано за наступними етапами:

- 1) постановка цілі менеджменту фінансової безпеки агропідприємства;
- 2) оцінювання у динаміці рівня фінансової безпеки;
- 3) ідентифікація основних ризиків і загроз, які негативно діють на

рівень фінансової безпеки;

4) розробка та узгодження заходів з піднесення рівня фінансової безпеки агропідприємства;

5) реалізація запропонованих заходів;

6) здійснення контролю відповідності отриманих результатів бажаним показникам.

Відповідно, у даному процесі відсутній аналіз зовнішнього середовища, що звужує можливості своєчасної реакції на різке погіршення фінансової безпеки через вплив зовнішніх факторів. Даний процес більше зорієнтований на вирішення вже наявних проблем, аніж попередження виникнення нових проблем чи загроз. До того ж, на етапі розробки та узгодження заходів піднесення рівня фінансової безпеки виконується функція планування, однак лише на тактичному рівні. А здійснення контролю лише за результатами дій не дозволить вчасно виявляти помилкові управлінські рішення.

Зважаючи на все вищенаведене, система УФБ агрофірми є недосконалою та не забезпечує ефективність управління, значно збільшуючи ризики підприємства, зокрема ризик банкрутства. Більш того, негнучкий та фактично безцільний процес управління не може бути достатньо результативним та не забезпечує виконання всіх функцій управління.

Останнім, найважливішим етапом діагностування рівня фінансової безпеки є її комплексна оцінка за допомогою інтегральних індикаторів.

Для діагностування рівня фінансової безпеки агропідприємства за допомогою інтегральних критеріїв використаємо вихідний набір індикаторів, які характеризують фінансовий стан агропідприємства та результати його господарської діяльності. Саме ця сукупність показників пропонує О.Г. Блажевичем [2, 3] і наведена у таблиці А.1 додатку А, а також запропоновано їх нормативні значення та оптимальна динаміка. Послідовність розрахунку аналітичного інтегрального індикатора рівня фінансової безпеки, пропонує О.Г. Блажевичем, надано на рис. 2.4.

Результати інтегрального діагностування рівня фінансової безпеки агропідприємства за цією методикою зібрано в таблиці А.2 додатку А. У цій таблиці наведено вже розраховані фінансові коефіцієнти, проміжні результати розрахунків інтегрального індикатора рівня безпеки і підсумкові показники.

Інтерпретація результатів застосування методики є такою: добрий рівень фінансової безпеки відповідає ситуації, коли значення інтегрального індикатора дорівнює кількості нормованих характеристик або є вищим за нього. Всього у розрахунку інтегрального індикатора застосовується 21 фінансовий коефіцієнт, отже при гарному та високому рівні фінансової безпеки інтегральний індикатор повинен перевищувати 21 бал.

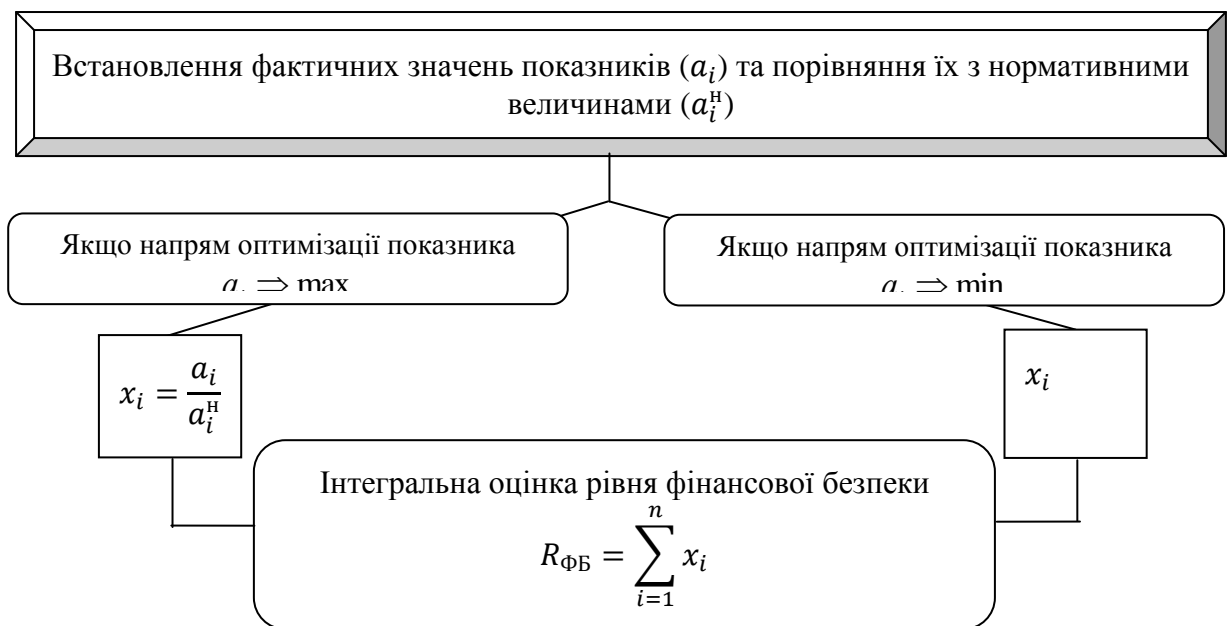

Рис. 2.4. Послідовність формування інтегрального індикатора рівня фінансової безпеки, запропонована О.Г. Блажевичем [3, с. 26-27]

Негативну дію на рівні фінансової безпеки спричиняє та група факторів, для якої відповідна частка інтегрального показника є меншою за кількість коефіцієнтів у групі.

За результатами діагностики загальний рівень фінансової безпеки впродовж розглянутого періоду є високим. Найбільш суттєвий негативний

вплив на рівні фінансової безпеки спричиняє низька ліквідність і фінансова стійкість агропідприємства. Кількість показників у групі коефіцієнтів ліквідності складає три, а кількість балів, набраних для інтегрального індикатора рівня фінансової безпеки ледь дотягує до 1,5. Трохи краще цей показник для фінансової стійкості: у групі три коефіцієнта, а кількість балів близько 2,4.

Досить часто для формування інтегральних показників, як для діагностування рівня фінансової безпеки, так і в інших випадках, використовується метод «суми місць», сутність якого полягає в наступному: провадиться аналітичне визначення показників фінансового стану фірми; за кожним показником відбувається рейтингування та присвоюється кількість балів відповідно до фактичного значення показника – чим вищий рейтинг значення показника, тим більша кількість балів присвоюється; отримані бали підсумовуються, визначаючи кінцевий рейтинг групи показників у даний конкретний момент часу. Метод суми місць може бути рівномірним, коли кількість балів, що присвоюється одному суб'єкту, є цілим числом, незалежно від того, наскільки сильно відрізняється фактичне значення показника від аналогічних значень «сусідів» за рейтингом. Метод суми місць може бути нерівномірним, якщо враховуються кількісні градації аналізованих показників при формуванні таких рейтингів.

Результати інтегрального діагностування рівня фінансової безпеки агропідприємства методом суми місць наведено в таблиці А.3 додатку А.

Послідовність обчислення інтегрального індикатора є наступною: кожному показнику присвоюється певна кількість балів – від більшої до меншої. Так, якщо оцінка здійснюється за період з трьох років, то максимальний бал – 3 (присвоюється найкращому показнику), 2 бали присвоюється середньому за значенням показнику, 1 бал присвоюється найгіршому за значенням показнику.

Інтерпретація отриманих результатів для діагностування рівня фінансової безпеки є наступною:

- від 63 до 49 балів – високий;
- від 49 до 35 балів – середній;
- від 35 до 21 балів – низький рівень.

За наслідками оцінювання найбільш високий рівень фінансової безпеки агропідприємство мало у 2023 році – 58 балів, середній рівень – у 2022 році (41 бал), низький – у 2021 році (27 балів). Причому у 2021 році рівень фінансової безпеки був найближче до мінімально можливого (21 бал).

За групами показників діагностування рівня фінансової безпеки провадиться згідно критеріїв, що визначені у таблиці 2.10.

Таблиця 2.10

Критерії діагностування рівня фінансової безпеки за групами показників

Кількість показників у групі	Кількість балів, яка відповідає рівню безпеки		
	високому	середньому	низькому
3	7-9	5-7	3-5
4	9-12	6-9	4-6
5	12-15	8-12	5-8
6	14-18	10-14	6-10

Таким чином, для критеріїв майнового стану рівень фінансової безпеки виявляється середнім. Для показників ліквідності рівень безпеки є найнижчим у 2021 році, протягом інших років періоду вони є середніми або високими. Для критеріїв фінансової стійкості рівень безпеки так само є найнижчим у 2021 році та, відповідно, середнім або високим у наступні роки. Для критеріїв ділової активності й ефективності діяльності рівень безпеки також є низьким або середнім. Найкраще показала себе група критеріїв ділової активності у 2023 році.

Спорідненим із вищезазначеними методами є графічний метод, що ґрунтується на трансформації отриманих дійсних значень показників

фінансового стану у радіанну форму [2, с. 30]. Уся сукупність показників сприймається як радіуси багатокутника, проведені через однакові кути з певною площею S . Оскільки площа багатокутника прямо залежить від довжини радіусів, то співвідношення площ багатокутників похідним чином комплексно характеризуватиме фінансовий стан. Площа багатокутника визначають за формулою:

$$S = \frac{1}{2} \cdot \sin\left(\frac{360^0}{n}\right) \cdot \left(x_1 \cdot x_n + \sum_{i=1}^n x_i \cdot x_{i+1}\right) \quad (2.1)$$

де x_i – факторний показник із врахуванням ступеня відхилення;

n – кількість груп критеріїв, що аналізуються.

Результати діагностування рівня фінансової безпеки за графічним методом наведено в таблиці А.4 додатку А.

Інтерпретація отриманих результатів для діагностування рівня безпеки є наступною:

- від 4,2 до 6,28 балів – високий;
- від 2,1 до 4,2 балів – середній;
- від 0 до 2,1 балів – низький рівень.

За групами показників діагностування фінансової безпеки проводиться згідно із критеріями, представленими у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Критерії діагностування рівня фінансової безпеки за групами показників

Кількість показників у групі	Кількість балів, яка відповідає рівню безпеки		
	високому	середньому	низькому
3	0,598–0,897	0,299–0,598	0–0,299
4	0,797–1,195	0,398–0,787	0–0,398
5	0,996–1,494	0,498–0,996	0–0,498
6	1,196–1,794	0,598–1,196	0–0,598

За результатами інтегрального діагностування рівня фінансової безпеки за показниками ліквідності рівень безпеки агропідприємства є низьким. За показниками фінансової стійкості та ділової активності рівень безпеки агропідприємства є середнім. За показниками ефективності діяльності рівень безпеки залишається високим впродовж всього періоду спостереження.

Узагальнені результати інтегрального діагностування рівня фінансової безпеки агропідприємства сформовано у таблиці 2.12.

Як видно за результатами аналізу, переважну більшість аналізованого періоду рівень безпеки агропідприємства був високим. Суттєве зниження рівня безпеки відзначилось у 2021 році. Основним чинником зниження цього рівня для агропідприємства є низька ліквідність, що, однак, пов'язується із специфікою діяльності агропідприємства. Тому можливості впливу агропідприємства на ступень ліквідності є дещо обмеженими. Найбільш доцільним для даного агропідприємства є покращення абсолютної ліквідності, для чого воно має необхідні ресурси.

Таблиця 2.12

Результати діагностування рівня фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля»

Метод визначення інтегрального індикатора	Результат оцінки	2021	2022	2023
методика О.Г. Блажевича	значення показника	29,819	32,184	36,897
	якісна оцінка рівня безпеки	висока	висока	висока
	джерела порушення безпеки	низька ліквідність, фінансова стійкість і ділова активність агропідприємства		
метод «суми місць»	значення показника	27	41	58
	якісна оцінка рівня безпеки	низька	середня	висока
	джерела порушення безпеки	ліквідність, фінансова стійкість, ділова	ліквідність, фінансова стійкість	ліквідність

		активність		
графічний метод	значення показника	3,95	4,57	5,94
	якісна оцінка рівня безпеки	середня	висока	висока
	джерела порушення безпеки	низька ліквідність, фінансова стійкість і ділова активність агропідприємства		

В цілому, за результатами аналізу діяльності агропідприємства виявлено, що воно досить непогано витримує умови фінансової кризи, спричиненої військовою агресією. Результати операційної діяльності в цілому позитивні, собівартість продукції підприємства зростає нижчими темпами, ніж чистий дохід. Однак при цьому ліквідність агропідприємства залишається низькою, що обумовлено специфікою його діяльності, довжиною його операційного циклу. Поганий вплив на рівень безпеки спричиняє також зниження фінансової стійкості. Залучення короткострокового позикового капіталу спричинює на рівень безпеки негативну дію внаслідок негативного ефекту фінансового важіля, високої вартості фінансових ресурсів.

Заходами, що призведуть до покращення господарської діяльності, фінансового стану та рівня безпеки агропідприємства, можуть бути впровадження інноваційних технологій у вирощуванні та обробці сільськогосподарської продукції для підвищення врожайності та ефективності. Оптимізація структури витрат і раціональне використання ресурсів допоможуть зменшити собівартість виробництва. Розширення ринків збуту, зокрема через вихід на нові експортні ринки, збільшить дохідність та стабільність продажів. Удосконалення фінансового планування, зокрема контроль за ліквідністю та залучення довгострокових інвестицій, забезпечить стабільність грошових потоків і зміцнить фінансову стійкість підприємства..

Висновки до розділу 2

1. Загальний аналіз фінансово-господарської інформації ТОВ Агрофірми «Земля» викриває, що всі показники економічної активності мають чітку тенденцію до зростання. Наразі виробництво валової продукції у 2023 році зросло на 20589,2 тис. грн., або на 30,04%, порівняно з 2019 року. Загалом, рослинництво для ТОВ Агрофірми «Земля» за 2019-2023 роки виявилось прибутковим, а рівень економічної рентабельності витрат збільшився на 1,02 в.п. (темп приросту 5,02%). Це доводить ефективність ухвалення господарських рішень незважаючи на зростання ризиків роботи. В подальшому заходи з керування фінансовою безпекою агрофірми в умовах зростання ризиків діяльності мають включати диверсифікацію виробництва задля зниження залежності від окремих культур чи ринків. Крім того, регулярний аналіз ризиків та їх моніторинг дозволяють оперативно реагувати на зміну зовнішнього оточення та вчасно коригувати стратегію фінансової безпеки агропідприємства.

2. За даними комплексного аналізу стан фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля» впродовж 2019-2023 років не був задовільний; зокрема, наявні проблеми з ліквідністю та фінансовою стійкістю створювали реальну загрозу неплатоспроможності та банкрутства, яку лише поступово вдавалося зменшити через нарощення обсягів чистого прибутку та його реінвестування. Надалі поглиблене вивчення трикомпонентних індикаторів визначає критичний ступінь фінансової стійкості агропідприємства, а отже, рівень фінансової безпеки визнається дуже низьким. Зокрема, розміри власного оборотного капіталу з 2019 по 2023 роки є незначним порівняно із величиною запасів, що суттєво знижувало можливості менеджменту оперативно маніпулювати фінансовими ресурсами. Основною причиною такої ситуації є фінансова модель агропідприємства, в якій домінуючу частку ресурсів складає позиковий капітал. Проте ділова активність і прибутковість

агропідприємства у 2023 році вказують на можливий потенціал поліпшення ситуації, що сприятиме підвищенню його фінансової безпеки.

3. За узагальненими результатами інтегрального діагностування рівня фінансової безпеки видно, що переважну більшість аналізованого періоду рівень безпеки агропідприємства був високим. Суттєве зниження рівня безпеки відзначилось у 2021 році. Основним чинником зниження цього рівня для агропідприємства є низька ліквідність, що, однак, пов'язується із специфікою діяльності агропідприємства. Тому можливості впливу агропідприємства на ступень ліквідності є дещо обмеженими. Найбільш доцільним для даного агропідприємства є покращення абсолютної ліквідності, для чого воно має необхідні ресурси.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЗРОСТАННЯ РИЗИКІВ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Розвиток системи управління фінансовою безпекою підприємства

Сучасний розвиток економіки країни та діяльність окремих підприємств базуються на різноманітних організаційно-правових формах власності, конкуренції, свободі ухвалення рішень та самостійній відповідальності за досягнуті результати. У таких умовах керівництво підприємства повинно не лише знати мету діяльності, конкурентні переваги та слабкі місця компанії, аналізувати ринок і позиції конкурентів, а й організовувати реалізацію як оперативних планів, так і стратегічних задач. Серед центральних завдань постає забезпечення фінансової безпеки і це є запорукою ефективної діяльності. Кожне рішення, спрямоване на захист від потенційних загроз або на отримання додаткових вигод, має багато варіантів розвитку, що потребує ретельного аналізу та прогнозу.

Розв'язання питань стратегічного забезпечення фінансової безпеки є безперервним процесом для підприємств (рис. 3.1) [45].

Принципи, що визначають послідовність кроків безперервного забезпечення стратегічного УФБ підприємства, спрямовані на підвищення ефективності системи безпеки, включають такі:

1. Системність – передбачає створення комплексної системи безпеки, яка захищає майно, персонал, інформацію та різноманітні аспекти діяльності фірми від можливих загроз, небезпек і форс-мажорних ситуацій. У запровадженні фінансової безпеки повинні брати участь не тільки фінансові фахівці, але й усі співробітники підприємства. Важливою організаційною формою реалізації цього підходу є програма стратегічної фінансової безпеки.

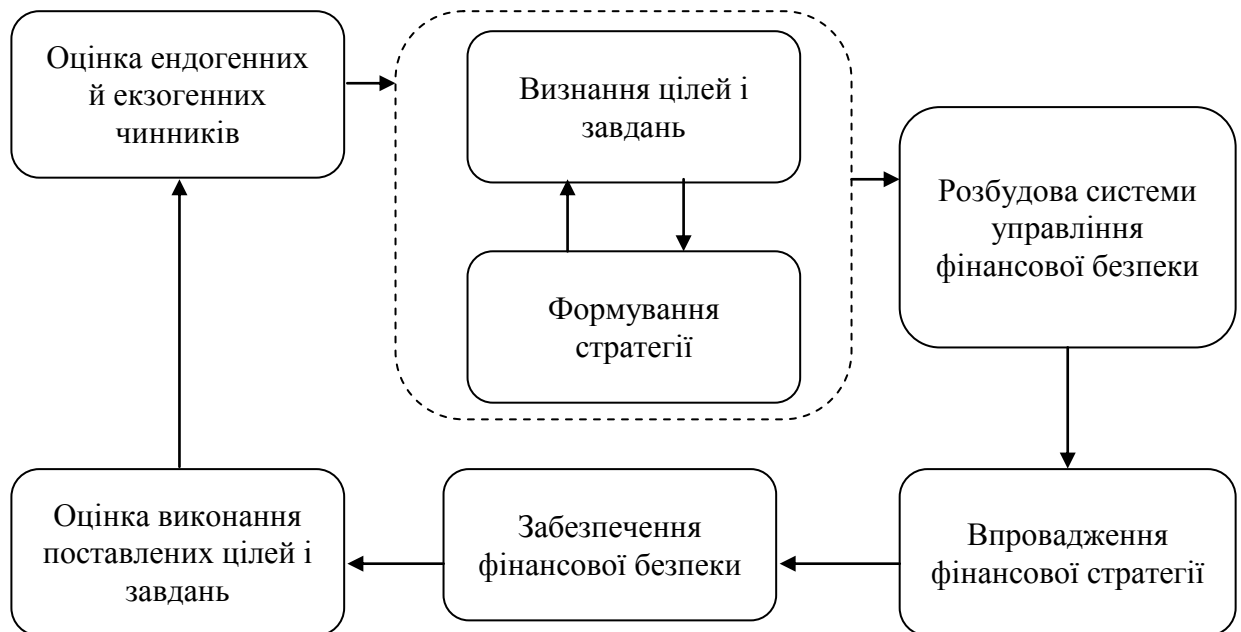

Рис. 3.1. Етапи безперервного стратегічного УФБ підприємства

2. Пріоритет попередження (своєчасність) – полягає у виявленні деструктивних факторів і завчасному впровадженні заходів для запобігання їх негативному впливу на підприємство. Це фінансово вигідніше, ніж виправлення вже завданих збитків.

3. Безперервність – система безпеки має функціонувати постійно, забезпечуючи захист фінансових інтересів компанії навіть за умов невизначеності.

4. Плановість – забезпечує організованість і послідовність у функціонуванні системи безпеки. Кожен учасник процесу виконує свої обов'язки згідно з комплексним планом стратегічного розвитку та окремими планами за напрямками фінансової безпеки і це забезпечує узгодженість діяльності підприємства на всіх етапах розвитку, сприяючи ефективному плануванню як загальних стратегій, так і детальних планів для окремих підрозділів.

Основна мета планування фінансової безпеки фірми в рамках загального управління розвитком полягає у виконанні ключових завдань і застосуванні відповідних компетенцій, що є необхідними для забезпечення стабільного фінансового стану та максимізації прибутку.

Процес УФБ підприємства включає такі етапи:

1. Ідентифікація потенційних проблемних ситуацій – виявлення слабких місць у діяльності підприємства, аналіз причин їх виникнення та оцінка можливих наслідків.
2. Ліквідація проблемних ситуацій – вибір інструментів і методів для усунення виявлених проблем.
3. Контроль – оцінка ефективності застосованих заходів, аналіз поточного стану на предмет наявності нових проблем.
4. Оптимізація фінансового управління – забезпечення результативного застосування фінансових ресурсів і потенціалу підприємства за допомогою відповідних фінансових інструментів і методів.

Кожне підприємство у сучасній системі господарювання виступає як автономна одиниця, яка самостійно приймає рішення щодо виду діяльності, організації виробництва, розміщення продукції, забезпечення персоналом і матеріально-технічними ресурсами для досягнення головної мети – піднесення ринкової вартості компанії та покращення добробуту її власників. Однак усі ці аспекти організаційно-виробничого процесу, потрібні задля безперервності відтворення, вимагають фінансових ресурсів. Надмірне фінансування призводить до неефективного використання ресурсів, перевитрат, накопичення надлишкових запасів і перенасичення оборотних коштів, що знижує чистий прибуток та ускладнює досягнення запланованих результатів. Недостатнє фінансування, зі свого боку, веде до отримання продукції низької якості, зростання собівартості, зниження ефективності та подовження виробничого циклу, або навіть до неможливості завершення виробництва і досягнення запланованого фінансового результату.

Фінансування підприємства може відбуватися з різних джерел, однак незалежно від джерел, питання фінансової безпеки повинно стати пріоритетним. Дефіцит фінансових ресурсів і складнощі з їх залученням знижують платоспроможність підприємства, роблять його збитковим, а в середньостроковій перспективі можуть призвести до втрати партнерів,

клієнтів, ринків збуту та зменшення кадрового потенціалу. Водночас, надмірне залучення фінансів також загрожує: зайві кредити збільшують витрати на сплату процентів і знижують ефективність виробництва; нераціональна структура власного капіталу й залучення нових співвласників може спричинити конфлікти інтересів та дії, що не узгоджені з управлінськими рішеннями; збільшення боргів може призвести до адміністративних санкцій і зниження ділової репутації.

Ці взаємопов'язані складові фінансової безпеки ускладнюють стратегічне управління підприємством. Усе, що може стати загрозою для прибутковості або спричинити збитки в сучасному конкурентному середовищі, повинно бути враховано у стратегії фінансової безпеки. Модель формування такої стратегії представлена на рисунку 3.2.

Рис. 3.2. Стратегічна модель фінансової безпеки підприємства

Стратегія фінансової безпеки на підприємстві формується через наступні етапи:

- визначення часових рамок її реалізації;
- дослідження внутрішнього й зовнішнього оточення, включаючи SWOT-аналіз;
- комплексна оцінка стану фінансової безпеки на підприємстві;
- визначення стратегічних цілей, які мають узгоджуватися із вимогами фінансової безпеки;
- ідентифікація цільових орієнтирів та індикаторів для оцінки результатів фінансової діяльності;
- прийняття рішень, спрямованих на максимізацію фінансових результатів;
- оцінка наявної стратегії фінансової безпеки, внесення можливих коригувань;
- забезпечення реалізації обраної стратегії фінансової безпеки;
- контроль результативності реалізації стратегії.

До механізму запровадження фінансової безпеки підприємств включають такі елементи: комплекс фінансових інтересів фірми, принципи, методи та функції управління, організаційну побудову, адміністративний персонал, управлінські технології, фінансові інструменти та критерії діагностування рівня фінансової безпеки.

Оскільки фінансова безпека є динамічним процесом, механізм її забезпечення включає такі ключові елементи:

- моніторинг фінансового стану фірми для раннього виявлення ознак кризових ситуацій;
- оцінка масштабу кризових станів;
- дослідження основних факторів, що спричиняють розвиток кризи;
- впровадження заходів для запобігання кризовим явищам;
- контроль за провадженням антикризових заходів та оцінка їх результативності;

– забезпечення стабільної та прибуткової діяльності фірми як у короткостроковій, так і довгостроковій перспективі.

Захист ключових фінансових інтересів є основою запровадження фінансової безпеки. Для досягнення цих інтересів необхідно вирішити низку завдань. Основні фінансові інтереси підприємств на сьогодні включають:

- піднесення ринкової вартості фірми;
- максимізацію прибутків;
- забезпечення виробничих процесів основним і оборотним капіталом;
- залучення інвестицій;
- оптимізацію податкових відрахувань.

Таблиця 3.1

Перелік заходів щодо реалізації фінансових інтересів підприємства

Фінансові інтереси	Перелік заходів
Піднесення ринкової вартості компанії	1) збільшення ринкової вартості для акцій компанії
	2) іміджеві покращення для фірми та її торгової марки
Вектор максимізації прибутку компанії	1) оптимізація відрахувань до бюджету
	2) обґрунтованість дивідендних виплат
	3) стимулюючі заходи для працівників
	4) розширення виробництва
	5) повне і вчасне погашення боргів і кредитів
	6) скорочення витрат на виробництво і збут продукції
Забезпеченість виробництва основними і оборотними коштами	1) успішне ведення комерційної діяльності
	2) збільшення прибутковості
	3) забезпечення ліквідності
Залучення потрібних інвестицій	1) розширення виробництва продукції
	2) запровадження науково-технологічних досягнень
Оптимізація відрахувань до бюджету	1) зменшення відповідно до чинного законодавства суми податків, що сплачуються до бюджету
	2) зменшення обов'язкових внесків до спеціальних державних фондів

Системний підхід при забезпеченні фінансової безпеки фірми можливий за таких умов:

- стійкість фінансової системи підтримується завдяки збалансованому

співвідношенню зовнішніх і внутрішніх небезпек, що забезпечує її динамічний розвиток;

- початковий стан фінансової системи характеризується стабільністю;
- при посиленні зовнішніх загроз розвиток підприємства має відбуватися таким чином, щоб відновити баланс і посилити внутрішні фінансові процеси;
- досягнення нерівноважного стану призводить до дисбалансу, що викликає появу нових загроз і небезпек;
- динаміка рівня фінансової безпеки відзначається циклічним характером.

Основні напрями УФБ підприємства включають:

- стратегічне планування фінансової роботи й господарської діяльності;
- бюджетування як найбільш ефективний метод планування для забезпечення безпеки;
- поточне управління фінансовою роботою й господарською діяльністю;
- організація поточного контролю за виконанням планів та фінансових бюджетів.

3.2. Запровадження інструментів контролінгу для управління фінансовою безпекою

Загрози для фінансової безпеки підприємств мають складну ієрархічну структуру і можуть бути класифіковані за такими критеріями, як сфера та джерела виникнення, ступінь імовірності, тривалість впливу, рівень розвитку та напруженості. Необхідність комплексного аналізу загроз з урахуванням їх взаємозв'язків і співпідпорядкованості для розробки адекватних захисних

заходів підприємства підкреслює важливість створення ефективного інформаційного підґрунтя для його системи стратегічного УФБ.

Розглянемо можливість застосування інструментів контролінгу для управління стратегічною фінансовою безпекою ТОВ Агрофірма «Земля».

Мета фінансового контролінгу в УФБ підприємства полягає у формуванні максимально об'єктивної інформаційної бази про внутрішнє та зовнішнє оточення з метою запобігання і протидії небезпекам при обґрунтуванні управлінських рішень.

Отже, фінансовий контролінг можливо розглядати як систему інформаційного забезпечення, яка координує всі підсистеми управління. Це передбачає використання стратегічного планування, методів бюджетування, управлінського обліку, фінансової діагностики, інвестор-рілейшнз, управління ризиками та внутрішнього контролю, що в комплексі спрямовані на підвищення ефективності фінансово-економічних рішень та збільшення вартості компанії.

Важливою проблемою фінансового контролінгу є необхідність чіткої ідентифікації його функцій та завдань. Багато хто ототожнює фінансовий контроль із контролінгом, однак контроль складає не більше 10% від загальної кількості завдань, покладених на фінансового контролера.

Для забезпечення цілеспрямованого фінансового управління, орієнтованого на майбутнє, необхідна координація управлінської системи. Тому основною функцією контролінгу в європейській практиці є координація між різними підсистемами фінансового управління, такими як планування, інформаційне забезпечення, організація та контроль. Важливо також координувати окремі підсистеми, наприклад, стратегію та бюджетування, а також довгострокові та короткострокові плани. Не менш значущою є організаційна функція контролінгу, яка спрямована на виокремлення осередків фінансової відповідальності, запровадження нових інструментів управління фінансами, а також виконання функцій, таких як внутрішній консалтинг і методичне забезпечення.

Аналіз практики використання системи контролінгу в управлінні вітчизняними підприємствами дозволяє в узагальненому вигляді сформулювати головні завдання фінансового контролінгу в контексті стратегічного УФБ підприємства:

- організація ефективної системи збору, аналізу та інтерпретації інформації;
- безперервний моніторинг фінансового стану фірми на базі даних про внутрішнє та зовнішнє оточення підприємства;
- формування ефективної системи прогнозування показників фінансової діяльності фірми;
- оперативне виявлення небезпек у зовнішньому та внутрішньому оточенні;
- надання фінансовим менеджерам усієї необхідної інформації для обґрунтування управлінських рішень.

Стратегія УФБ підприємства вимагає проведення фінансового контролінгу за такими основними напрямками:

- вибір методики для детальної діагностики фінансового стану;
- формування переліку звітних показників для кожного напрямку моніторингу, які максимально повно і точно відображають фактичний фінансовий стан;
- встановлення граничних значень для аналізу обраних показників, з урахуванням специфіки галузі та розміру підприємства;
- надходження інформації від підрозділів підприємства до служби контролінгу у вигляді звітів, службових записок, аналітичних оглядів тощо;
- зворотний фідбек від служби контролінгу до підрозділів підприємства для забезпечення максимально ефективного управління і досягнення синергетичного ефекту.

Функціонування служби контролінгу неможливе без постійного обміну інформаційними потоками, тому важливо визначити загальні вимоги до контролінгової інформації. Якість вихідної інформації служби контролінгу

значно залежить від якості вхідної інформації з інших підсистем. Це підкреслює важливість того, щоб інформація на етапі переходу між різними підсистемами і службою контролінгу відповідала інформаційним вимогам підприємства. На рисунку 3.3 зображено рух інформаційних потоків у системі взаємодії служби контролінгу та фінансового менеджера для стратегічного УФБ підприємства.

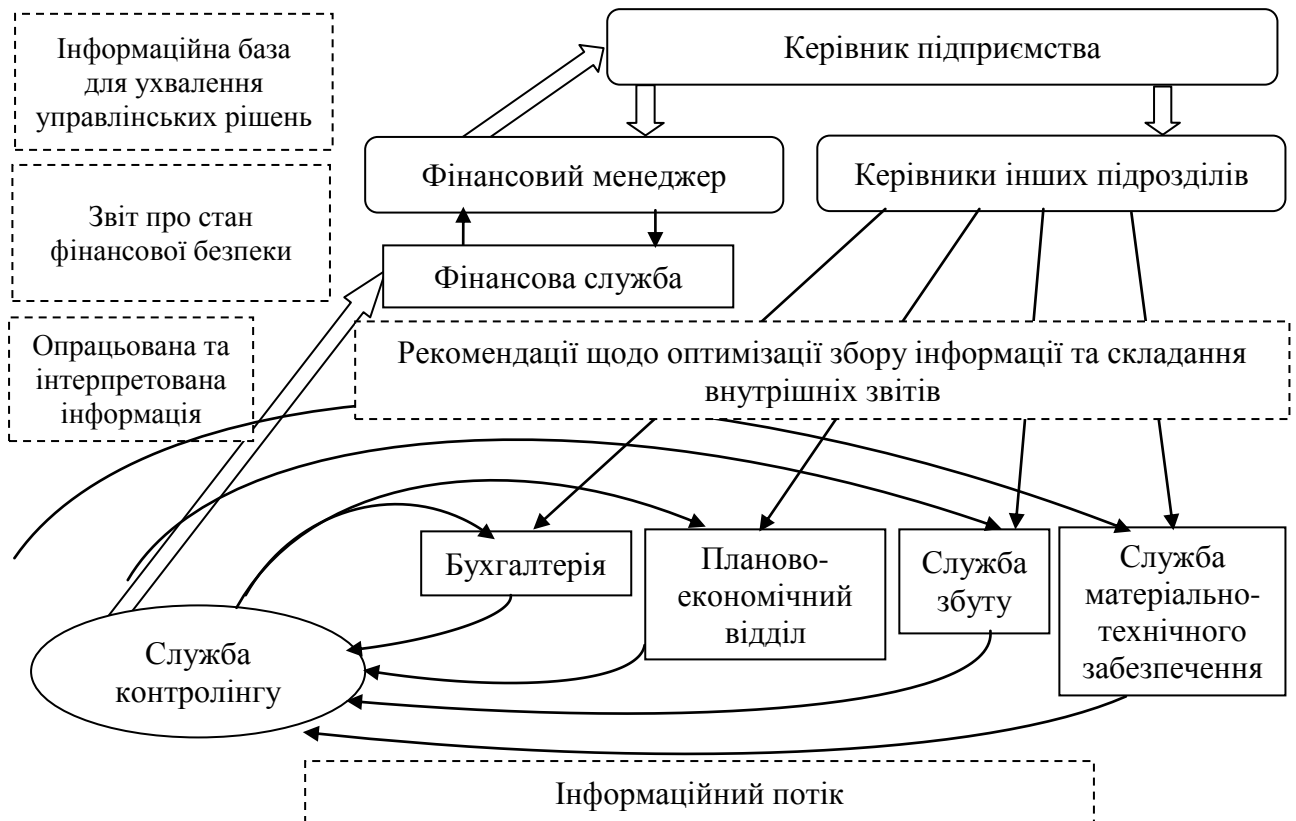

Рис. 3.3. Потоки інформації у системі взаємодії служби контролінгу та фінансового менеджера для стратегічного УФБ підприємства

Основні вимоги до інформації включають:

- своєчасність: інформація повинна надаватися у визначені строки, необхідні для конкретної ситуації;
- достовірність: дані мають відповідати реальним фактам господарської діяльності;
- корисність: вигода від використання інформації повинна перевищувати витрати на її отримання;

– зрозумілість: інформація повинна легко сприйматися без додаткових зусиль;

– регулярність: інформація повинна надходити у встановлені терміни.

На виході зі служби контролінгу до інформації також висувають певні вимоги, які в значній мірі повторюють попередні. Для уникнення повторень, слід враховувати такі вимоги до інформації:

– надійність: відсутність значних помилок;

– потрібність: здатність впливати на рішення користувачів, допомагаючи їм оцінити минулі, теперішні та майбутні події;

– порівнюваність: можливість зіставлення даних;

– об'єктивність і нейтральність: свобода від упередженості (інформація вважається упередженою, якщо вона впливає на рішення та оцінки зацікавлених користувачів).

Служба контролінгу, взаємодіючи з фінансовою службою, оцінює зрушення в зовнішньому та внутрішньому оточенні, а також відслідковує потенційні небезпеки як всередині фірми, так і зовні, аналізуючи відомості, що зменшують невизначеність.

Контролінг дозволяє керівництву підприємства постійно моніторити поточний фінансово-економічний стан, аналізувати зміни та прогнозувати їх потенційний вплив на діяльність фірми.

Фінансова безпека підприємства насамперед полягає в здатності протидіяти сукупності загроз, які виникають як всередині фірми, так і в зовнішньому оточенні. Контролінг може забезпечувати керівництво інформацією про появу таких загроз, запроваджуючи інструменти моніторингу діяльності підприємства в економічному просторі та визначаючи його стратегічні позиції. Відділ контролінгу також має можливість аналізувати основні економічні тенденції, що відбуваються в національному господарстві, а також прогнозувати розвиток світових ринків, що безпосередньо вплине на функціонування вітчизняних підприємств. Без спеціалізованого відділу в рамках діючого підприємства такий аналіз

проводити важко, оскільки більшість структурних підрозділів зосереджені на аналізі переважно внутрішніх процесів.

3.3 Обґрунтування системи заходів покращення рівня фінансової безпеки підприємства

Результати оцінювання роботи підприємства та його фінансового стану дозволили підсумувати як позитивні, так і негативні впливи на рівень фінансової безпеки (рис. 3.4).

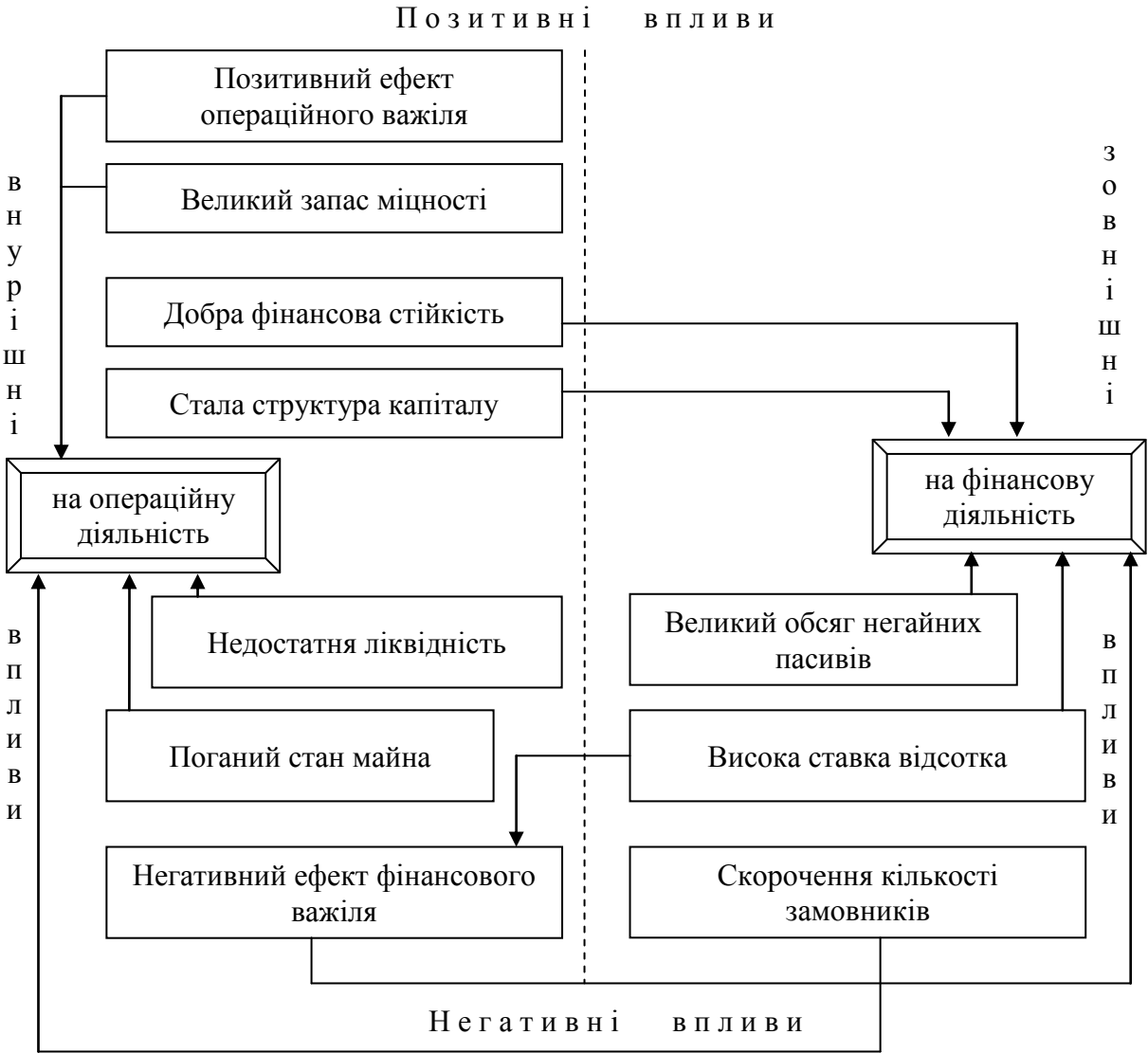

Рис. 3.4. Впливи на фінансову безпеку ТОВ Агрофірми «Земля»

Аналіз показав, що операційна діяльність агропідприємства переважно має позитивний вплив на його фінансову безпеку, тоді як фінансова діяльність чинить негативний вплив. Позитивний вплив операційної діяльності зумовлений її високою рентабельністю, ефектом операційного важеля та хорошим запасом міцності. Крім того, спостерігається тенденція з покращення результатів операційної діяльності, оскільки темпи зростання собівартості продукції є нижчими за темпи зростання чистого доходу.

Проте існують і недоліки впливу операційної діяльності на рівень фінансової безпеки агропідприємства, що зумовлені поступовим зменшенням обсягу реалізації продукції у натуральному вимірі.

Негативний вплив фінансової діяльності на рівень фінансової безпеки пояснюється, насамперед, високими витратами на позикові ресурси, що погіршує ефект фінансового важеля і фінансовий результат підприємства. Надмірний обсяг негайних пасивів також негативно впливає на ліквідність, що є важливим чинником фінансової безпеки, і спричиняє проблеми зі стійкістю фінансів. Проблеми з ліквідністю ще більше ускладнюють ситуацію.

З іншого боку, стабільний стан капіталу підприємства позитивно позначається на його фінансовому стані, фінансовій діяльності та стійкості.

Таким чином, можна зазначити певну суперечливість у результатах оцінки факторів впливу на рівень фінансової безпеки агропідприємства:

- динаміка елементів активів і їх співвідношення негативно впливають на рівень безпеки, в той час як їх використання має позитивний ефект;
- динаміка елементів капіталу та їх структурне співвідношення позитивно впливають на рівень безпеки, проте їх формування викликає негативний вплив.

Одним із ключових напрямів забезпечення фінансової безпеки агропідприємства вважаємо оптимізацію залучення позикових коштів. Це питання потребує більш детального аналізу, зважаючи на його особливу актуальність.

Важливість зовнішніх запозичень для розвитку підприємства та фінансування нових інвестиційних проектів важко переоцінити. Позики повинні слугувати фінансовою основою для здійснення структурних змін на підприємстві. В умовах нестачі фінансових ресурсів для розвитку вітчизняного виробництва питання оптимізації залучення та використання позик стають дедалі актуальнішими.

Вочевидь, що залучення та використання позик мають відбуватися на основі принципів законності, доцільності та ефективності. В іншому випадку, такі позики можуть призвести до втрати фінансової незалежності підприємства, а також до прямих втрат через обслуговування і погашення неефективно використаних позик (наприклад, витрачених на фінансування недоопрацьованих або непотрібних проектів, різноманітні консультації, організаційні заходи тощо). Таке використання запозичених коштів знижує рівень фінансової безпеки агропідприємства.

Причини неефективного використання коштів можуть бути різноманітними. Наприклад, уповільнення темпів використання коштів може викликатися невиконанням договірних зобов'язань співвиконавцями, нецільовим і нераціональним використанням фінансових коштів за їх недостатності, а також недоліками в реалізації проектів (наприклад, неефективною системою реалізації або ігноруванням важливих чинників).

Для забезпечення дотримання зазначених принципів законності, доцільності та ефективності залучення і використання позик потрібна адекватна система фінансового контролю на підприємстві. Це означає, що залучення та використання запозичених коштів мають супроводжуватися ефективним контролем як на стадії підготовки проектів і залучення відповідних позик, так і в процесі їх реалізації.

Подальший контроль за використанням позик дозволяє виявити слабкі місця в організаційній структурі та порядку функціонування підприємства, а також численні порушення договірної дисципліни, і розробити заходи для їх запобігання в майбутньому.

Основним завданням підприємства у сфері забезпечення фінансової безпеки в довгостроковій перспективі є створення умов фінансової стабільності шляхом оптимізації позикового й власного капіталу. Наслідки оптимізації капіталу: знижує фінансовий ризик фірми, забезпечує найбільш вигідну ставку залучення фінансових ресурсів, показує прибутковість інвестиційних проектів, підвищує інвестиційну привабливість фірми тощо.

У сфері управління капіталом підприємство має дотримуватися двох важливих аспектів. По-перше, необхідно забезпечити фінансову гнучкість, що означає здатність швидко залучати фінансові ресурси без підвищення відсоткових витрат на залучені кошти. По-друге, збільшення позикового капіталу може порушити фінансову рівновагу фірми та погіршити її фінансову безпеку, оскільки це підвищує ризик фінансових труднощів, що може призвести до залежності від певних економічних суб'єктів (банків, ділових партнерів тощо) та до втрати контролю над грошовими потоками підприємства.

Тому, визначаючи оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу, слід керуватися правилом «нульового ефекту фінансового важеля». Це правило стверджує, що співвідношення власного та позикового капіталів повинно бути таким, щоб уникнути збитковості використання позикового капіталу, тобто рентабельність активів має бути достатньою для покриття відсотків за новими кредитами.

Отже, покращення рівня фінансової безпеки агропідприємства можливо досягти запровадивши низку заходів з перенаправлення фінансових потоків (рис. 3.5). Розрахунки були проведені на основі даних 2023 року.

Для реалізації цього покращення пропонується спрямувати 450 тис. грн. проінкасованої дебіторської заборгованості на зменшення короткострокових боргів. Також загальний обсяг запасів необхідно зменшити на 250 тис. грн., що можна здійснити завдяки покращенню логістики. Недофінансування активів планується компенсувати шляхом нарахування зносу в розмірі 60 тис. грн. та корекції політики адміністрування дебіторської

заборгованості. Зокрема, пропонується зменшити дебіторську заборгованість за виданими авансами, змінивши графік оплати праці: перейти з оплати 15 числа кожного місяця (аванс) та 1 числа кожного місяця (заробітна плата) на оплату 20 числа кожного місяця (аванс) та 5 числа кожного місяця (заробітна плата), що дозволить зменшити дебіторську заборгованість за виданими авансами на 140 тис. грн.

Рис. 3.5. Система заходів із покращення рівня фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля»

Результатом впровадження запропонованих заходів повинно стати поліпшення фінансових показників підприємства, які відображають рівень його фінансової безпеки. У таблиці 3.2 наведені показники, розраховані до та

після реалізації цих заходів.

Таблиця 3.2

Фінансова ефективність пропонованої системи заходів із покращення рівня фінансової безпеки

Показник	До введення заходів	Після введення заходів
Рівень поточної ліквідності	1,176	1,213
Рівень швидкої ліквідності	0,544	0,586
Рівень абсолютної ліквідності	0,018	0,022
Рівень фінансової автономії	0,470	0,491
Рівень фінансування	0,887	0,909
Рівень фінансової стійкості	0,488	0,497
Оборотність запасів (днів)	108,8	103,6
Оборотність кредиторської заборгованості (днів)	172,1	162,3
Оборотність власного капіталу (обороті)	2,278	2,285
Оборотність сукупного капіталу (обороті)	1,071	1,083
Інтегральний індикатор рівня фінансової безпеки за методикою О.Г. Блажевича	36,897	37,092
Інтегральний індикатор рівня фінансової безпеки за графічним методом	5,94	5,98

Як видно, система запропонованих заходів демонструє певну фінансову ефективність як щодо результатів господарської діяльності, так і фінансового стану агрофірми, а також рівня її фінансової безпеки. Хоча покращення є незначним, ці фінансові заходи не потребують додаткових капіталовкладень чи поточних витрат з боку підприємства. Значно більший результат можна було б досягти за рахунок скорочення дебіторської і кредиторської заборгованостей.

Серед додаткових заходів, які можуть сприяти поліпшенню результатів господарської діяльності, фінансового стану та рівня безпеки агропідприємства, можна виділити: максимізацію прибутку, забезпечення агропідприємства основним і оборотним капіталом, залучення інвестицій та

оптимізацію відрахувань до бюджету.

Висновки до розділу 3

1. Розв'язання питань стратегічного забезпечення фінансової безпеки є безперервним процесом для підприємств. Серед його принципів, що забезпечують послідовність кроків для забезпечення стратегічного УФБ підприємства визначають: системність, пріоритет попередження (своєчасність), плановість. Основні напрями УФБ підприємства включають: стратегічне планування фінансової роботи й господарської діяльності; бюджетування як найбільш ефективний метод планування для забезпечення безпеки; поточне управління фінансовою роботою; організація поточного контролю за виконанням планів та фінансових бюджетів.

2. Фінансова безпека підприємства насамперед полягає в здатності протидіяти сукупності загроз, які виникають як всередині фірми, так і в зовнішньому оточенні. Контролінг може забезпечувати керівництво інформацією про появу таких загроз, запроваджуючи інструменти моніторингу діяльності підприємства в економічному просторі та визначаючи його стратегічні позиції. Відділ контролінгу також має можливість аналізувати основні економічні тенденції, що відбуваються в національному господарстві, а також прогнозувати розвиток світових ринків, що безпосередньо вплине на функціонування вітчизняних підприємств.

3. Результатом впровадження запропонованих заходів повинно стати поліпшення фінансових показників підприємства, які відображають рівень його фінансової безпеки. Як видно, система запропонованих заходів демонструє певну фінансову ефективність як щодо результатів господарської діяльності, так і фінансового стану агрофірми, а також рівня її фінансової безпеки. Хоча покращення є незначним, ці фінансові заходи не потребують

додаткових капіталовкладень чи поточних витрат з боку підприємства. Значно більший результат можна було б досягти за рахунок скорочення дебіторської і кредиторської заборгованостей.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

Підсумовуючи результати дослідження напрямів удосконалення управління фінансовою безпекою підприємства в умовах зростання ризиків діяльності можна зробити такі висновки:

1. Фінансова безпека підприємства в умовах нестабільності є ключовим фактором його стійкості та життєздатності. Основою цього є захист фінансових ресурсів від різноманітних ризиків, зокрема валютних, інфляційних та кредитних. Важливою складовою є підтримка ліквідності та створення резервних фондів для забезпечення платоспроможності в критичних ситуаціях. Таким чином, забезпечення фінансової безпеки в умовах невизначеності є комплексним процесом, що потребує ефективного управління ризиками, підвищення операційної ефективності та інвестиційної привабливості для розвитку підприємства.

2. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства є важливим інструментом для забезпечення стабільного функціонування та мінімізації ризиків у динамічному ринковому середовищі. Основними його компонентами є оцінка фінансових ризиків, контроль за фінансовими потоками, стратегічне планування, прогнозування та управління ризиками. Використання таких інструментів, як бюджетування, внутрішній аудит, страхування активів та хеджування, дозволяє ефективно реагувати на внутрішні та зовнішні загрози. Сукупність цих заходів сприяє збереженню фінансової стійкості підприємства, оптимальному використанню ресурсів та зниженню ймовірності виникнення критичних ситуацій.

3. Ідентифікація ризиків діяльності підприємства є ключовою складовою його фінансової безпеки, оскільки дозволяє передбачити потенційні загрози, оцінити їх вплив на фінансовий стан і вжити відповідних заходів для мінімізації негативних наслідків. Ефективне управління ризиками включає виявлення фінансових, операційних, стратегічних та репутаційних

ризиків, що може бути досягнуто через аналіз історичних даних, SWOT-аналіз і взаємодію з експертами. Таким чином, комплексний підхід до ідентифікації та управління ризиками є необхідною умовою для підтримки фінансової стійкості та розвитку підприємства.

4. Загальний аналіз фінансово-господарської інформації ТОВ Агрофірми «Земля» викриває, що всі показники економічної активності мають чітку тенденцію до зростання. Це доводить ефективність ухвалення господарських рішень незважаючи на зростання ризиків роботи. В подальшому заходи з керування фінансовою безпекою агрофірми в умовах зростання ризиків діяльності мають включати диверсифікацію виробництва задля зниження залежності від окремих культур чи ринків.

5. За даними комплексного аналізу стан фінансової безпеки ТОВ Агрофірми «Земля» впродовж 2019-2023 років не був задовільний; зокрема, наявні проблеми з ліквідністю та фінансовою стійкістю створювали реальну загрозу неплатоспроможності та банкрутства, яку лише поступово вдавалося зменшити через нарощення обсягів чистого прибутку та його реінвестування. Поглиблене вивчення трикомпонентних індикаторів визначає критичний ступінь фінансової стійкості агропідприємства, а отже, рівень фінансової безпеки визнається дуже низьким. Зокрема, розміри власного оборотного капіталу з 2019 по 2023 роки є незначним порівняно із величиною запасів. Основною причиною такої ситуації є фінансова модель агропідприємства, в якій домінуючу частку ресурсів складає позиковий капітал. Проте ділова активність і прибутковість агропідприємства у 2023 році вказують на можливий потенціал поліпшення ситуації, що сприятиме підвищенню його фінансової безпеки.

6. За узагальненими результатами інтегрального діагностування рівня фінансової безпеки видно, що переважну більшість аналізованого періоду рівень безпеки агропідприємства був високим. Суттєве зниження рівня безпеки відзначилось у 2021 році. Основним чинником зниження цього рівня для агропідприємства є низька ліквідність, що, однак, пов'язується із

специфікою діяльності агропідприємства.

7. Розв'язання питань стратегічного забезпечення фінансової безпеки є безперервним процесом для підприємств. Серед його принципів, що забезпечують послідовність кроків для забезпечення стратегічного УФБ підприємства визначають: системність, пріоритет попередження (своєчасність), плановість. Основні напрями УФБ підприємства включають: стратегічне планування фінансової роботи й господарської діяльності; бюджетування як найбільш ефективний метод планування для забезпечення безпеки; поточне управління фінансовою роботою; організація поточного контролю за виконанням планів та фінансових бюджетів.

8. Фінансова безпека підприємства насамперед полягає в здатності протидіяти сукупності загроз, які виникають як всередині фірми, так і в зовнішньому оточенні. Контролінг може забезпечувати керівництво інформацією про появу таких загроз, запроваджуючи інструменти моніторингу діяльності підприємства в економічному просторі та визначаючи його стратегічні позиції. Відділ контролінгу також має можливість аналізувати основні економічні тенденції, що відбуваються в національному господарстві, а також прогнозувати розвиток світових ринків, що безпосередньо вплине на функціонування вітчизняних підприємств.

9. Результатом впровадження запропонованих заходів повинно стати поліпшення фінансових показників підприємства, які відображають рівень його фінансової безпеки. Як видно, система запропонованих заходів демонструє певну фінансову ефективність як щодо результатів господарської діяльності, так і фінансового стану агрофірми, а також рівня її фінансової безпеки. Хоча покращення є незначним, ці фінансові заходи не потребують додаткових капіталовкладень чи поточних витрат з боку підприємства. Значно більший результат можна було б досягти за рахунок скорочення дебіторської і кредиторської заборгованостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адонін С.В., Калашнікова Ю.М. Фінансовий контролінг у системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2022. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10040>
2. Блажевич О.Г. Вплив рівня ліквідності на фінансову безпеку підприємства. *Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції*. 2010. №4. С.28-34.
3. Блажевич О.Г. Фінансова безпека підприємств: визначення мінімально необхідного рівня. *Науковий вісник: Фінанси. Банки. Інвестиції*. 2010. № 3. С. 25-31.
4. Бондаренко М.М. Теоретичні аспекти дослідження фінансової безпеки підприємства та шляхи її забезпечення. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2023. № 2. С. 194-199.
5. Варналій З.С., Бондаренко С.М. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 56. С. 106-113.
6. Варналій З.С., Чеберяко О.В., Микитюк О.П., Бондаренко С.М. Актуальності фінансової безпеки суб'єктів підприємництва України в умовах війни та повоєнний час. *Academy review*. 2024. № 1. С. 123-140.
7. Варналій З.С., Щенявська В.О. Стратегічні аспекти фінансової безпеки підприємства в умовах сучасних викликів. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія : Економічні науки*. 2023. № 6. С. 126-131.
8. Витвицька У.Я., Малкович П.І. Фінансова безпека малих підприємств: сутність, складові та основні загрози в умовах посилення економічної нестабільності. *Агросвіт*. 2024. № 6. С. 127-133.
9. Водолазська О.А., Гончарова О.О. Фінансове оздоровлення підприємства як засіб попередження його банкрутства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2018.

Вип. 32. С. 154-157. URL:
<https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/435>

10. Водолазська О.А., Петренко К.О. Грошові потоки підприємства: принципи та методи управління. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2019. № 6 (23). С. 593-598. DOI:
<https://doi.org/10.32782/easterneurope.23-88>

11. Возняк Г.В., Шопська Ю.К. Пріоритети та інструментарій зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва в умовах нестабільності. *Проблеми економіки*. 2024. № 1. С. 96-101.

12. Гук О.В., Мохонько Г.А. Шевченко О.М., Старченко І.В. Адаптивний механізм конкурентного управління фінансовою безпекою інноваційно орієнтованого підприємства в контексті діджиталізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2023. № 1. С. 59-66.

13. Дем'янчук О.І., Хохонік К.В. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2023. Вип. 15. С. 167-171.

14. Дроботя Я.А., Дорошенко О.О., Кравченко С.А., Михайлик С.І., Панкевич Р.І. Ризик-орієнтований підхід при управлінні фінансовою безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. URL:
<https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3552>.

15. Дубинська О., Фокін О. Методичні засади аудиту фінансової звітності як складника фінансової та економічної безпеки в умовах воєнного стану. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2024. Вип. 6. С. 281-299.

16. Ємельянов О.Ю., Гаврась Д.Р., Степанків В.З. Потенціал підвищення фінансової стійкості підприємств: сутність, складники та послідовність оцінювання. *Grail of Science*. 2024. № 36. С. 29-34.

17. Жукевич С., Жук Н. Аналіз ймовірності настання кризових явищ як детермінанта фінансової безпеки підприємств харчової промисловості. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 1. С. 182-200.

18. Заволока Ю.М., Івко А.В., Сідненко М.В. Фінансова стійкість

суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 4. С. 129-134.

19. Кифяк В.І., Олійник О.Б., Журавель А.С. Цифрові моделі управління фінансовими потоками на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.80>.

20. Кіпа М.О., Степаненко Н.О. Сучасні моніторингові інструменти дослідження рівня фінансової безпеки компанії. *Ефективна економіка*. 2024. № 5. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3799/3834>.

21. Коваль Н.І., Корніюк К.В. Забезпечення фінансової безпеки підприємства в умовах війни: проблеми та особливості. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 152-158.

22. Коваль Н.О., Пілявоз Т.М. Фінансова діагностика та управління ризиками щодо актуальних перетворень сьогодення. *Modern economics*. 2024. № 44. С. 74-78.

23. Костирко Л.А., Конєв В.В. Фінансове прогнозування в антикризовому управлінні підприємств. *Часопис економічних реформ*. 2024. № 1. С. 29-39.

24. Криворучко М.Ю., Постоловка Д.І. Аналіз грошових потоків у системі управління фінансово-господарською діяльністю суб'єктів аграрного бізнесу в умовах дисфункції соціально-економічного розвитку. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 225-234.

25. Куницька-Іляш М. Оцінювання фінансової безпеки сільського господарства України *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2023. Vol. 9, № 1. С. 5-27

26. Кучеренко С.Ю., Леваєва Л.Ю., Красножон А.О. Фінансові та безпекові чинники конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах воєнного стану. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 58. С. 68-73

27. Левченко О.М., Вовк М.О., Юрченко Н.І., Гаврилюк А.Р. Діагностика системи управління фінансово-економічною безпекою конкурентоспроможних підприємств агропродовольчої сфери в умовах

цифровізації. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 22-30.

28. Ляхович О.О., Середюк О.С. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки підприємства. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2023. Вип. 2. С. 127-137.

29. Макарчук І.М., Малишко В.В., Яременко Л.М. Фінансова безпека підприємств: характерні ознаки, складові, основні загрози й небезпеки. *Економічний вісник університету*. 2023. Вип. 56. С. 183-193.

30. Марченко В.М., Усик О.В. Фінансова безпека суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах. *Агросвіт*. 2024. № 4. С. 48-53.

31. Мельник С.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.

32. Метеленко Н., Сіліна І., Попова А., Афанов Р. Оптимізація фінансової безпеки промислового підприємства в епоху цифровізації за допомогою інформаційно-аналітичних технологій. *Humanities studies : Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house "Helvetica", 2024. 18 (95). P. 163-175. DOI: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-17>*

33. Нечипоренко А.В. Особливості фінансового прогнозування на підприємстві в контексті сучасних трансформацій. *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. №1 (13). DOI: <http://doi.org/10.32750/2024-0122>

34. Олександренко І.В. Управління фінансовою діяльністю сільськогосподарських підприємств в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 2. С. 194-201.

35. Островська О.А., Юркевич О.М., Кириленко А.О., Руда В.Г. Фінансово-інвестиційний аналіз у прийнятті управлінських рішень за умов економічної нестабільності. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 3. С. 17-26.

36. Павленко О.П., Водолазська О.А. Проблеми та перспективи

функціонування спрощеної системи оподаткування в Україні. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. №10. С. 144-157. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10\(10\)-144-157](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-10(10)-144-157)

37. Панченко В.А. Базисні засади стратегічного менеджменту у сфері забезпечення фінансової безпеки суб'єктів аграрного бізнесу. *Академічні візії*. 2023. №18. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7737259>

38. Партин Г.О., Омелян Х.А. Основні завдання, об'єкти та сучасні особливості фінансового контролінгу в системі управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.84>.

39. Попрозман О.І., Опанасенко О.М. Управління фінансовими ресурсами для оптимізації витрат підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2024. № 1. С. 79-87.

40. Правдюк Н.Л., Козловська Л.Ю. Фінансова безпека підприємств: сутність, складові, основні загрози та оцінювання її рівня. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3091>.

41. Правдюк Н.Л., Мулик Т.О., Мулик Я.І. Управління фінансовою безпекою підприємств: обліково-аналітичний аспект: монографія. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 224 с.

42. Пшик Б.І. Державна фінансова підтримка малого підприємництва України в умовах війни як фактор зміцнення його фінансової безпеки. *Агросвіт*. 2024. № 1. С. 11-21.

43. Сахненко О.І. Управління фінансовою діяльністю організації. *Ефективна економіка*. 2024. № 3. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.3.86>

44. Семенченко Т.О., Морозова Н.Л., Семенченко П.О. Управління лояльністю споживачів в контексті диджиталізації як засіб підвищення фінансової стійкості компанії. *Проблеми економіки*. 2024. № 1. С. 90-95.

45. Ситник Н.С., Чепіль Ю.Б. Фінансова безпека підприємства в умовах воєнного стану. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 11. С. 67-73.

46. Танклевська Н.С., Мірошніченко В.О. Фінансова стійкість підприємств в умовах цифрової економіки. *Бізнес Інформ*. 2024. № 3. С. 249-255.

47. Тітенко З.М., Капля О.Л. Теоретичні основи механізму управління фінансовою стійкістю підприємства. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.2.72>.

48. Трусова Н.В., Козак В.М. Концептуальні підходи до визначення сутності фінансової безпеки суб'єктів агропродовольчого ринку в умовах цифровізованої екосистеми. *Modern economics*. 2023. № 41. С. 127-135.

49. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів: теоретико-прикладні аспекти: колективна монографія / [О.О. Кравченко, О.В. Андреева, І.С. Ковова та ін.]; за ред. д.е.н., проф. Кравченко О.О. Харків: Видавництво Іванченка І. С., 2024. 336 с.

50. Утенкова К.О. Методичні підходи до класифікації загроз для фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах турбулентної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 4. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/3485>.

51. Халатур С.М., Грабчук О.М., Шевчук В.В. Оптимізація фінансової безпеки підприємств на шляху подолання ризиків їх функціонування. *Агросвіт*. 2024. № 21. С. 21-26.

52. Чакалов А.К., Носань Н.С. Проблеми управління фінансово-економічною безпекою бізнесу під впливом війни: традиційні напрями досліджень і проєктний підхід. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 1. С. 105-109.

53. Чигринець С.В. Концепція фінансового забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств у контексті Плану відновлення України «Нова аграрна політика». *Наукові праці НДФІ*. 2023. Вип. 1. С. 71-88.

54. Чижевська М.Б., Чернодубова Е.В., Сидоренко-Мельник Г.М., Куява Б.М. Аналіз факторів технологічного розвитку та забезпечення

фінансово-економічної безпеки інноваційно орієнтованого підприємства в умовах соціальної економіки. *Ефективна економіка*. 2024. № 2. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/3117>

55. Чорна Л.О., Кудлаєнко С.В., Чорна Н.Ю., Келманович О. Вплив факторів на показники фінансово-економічної безпеки підприємства в системі конвергенції трансформаційних змін. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 10. С. 13-18.

56. Шушкова Ю.В., Чепіль Ю.Б., Дунець І.А. Оцінка рівня фінансової безпеки бізнесу в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2024. № 1. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/2867>.

57. Юрій Е.О. Оцінювання фінансово-економічної безпеки в системі фінансового моніторингу діяльності підприємства. *Галицький економічний вісник*. 2023. № 3. С. 71-79.

58. Яременко Л.М., Макаруч І.М., Роженко А.П. Обліково-аналітичне забезпечення системи управління кредиторською заборгованістю в контексті фінансово-економічної безпеки підприємства. *Агросвіт*. 2024. № 6. С. 113-119.

59. Khalatur S., Hrabchuk O., Vodolazska O., Babenko-Levada V., Pavlenko O. (2024). Financing the development of agricultural production in european countries: comparative analysis and experience for Ukraine. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2(55), 199-212. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4347>

60. Khalatur S., Kravchenko M., Masliaieva O., Ilchenko O., Shramko I. (2024). Influence parameters identification of resource potential components on food security. *E3S Web of Conferences*, 538/03001. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202453803001>

61. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M., Klymenko, S. (2023). Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 5(52), 413-432. DOI:

<https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>

62. Vinichenko I.I., Honcharenko O.V., Khalatur S.M., Sitkovska A.O., Prus Y.O., Korchahina V.H. (2020) Innovation investment platform of complex ensuring the economic security of enterprises of agrarian industry. *Rivista di Studi sulla Sostenibilita*. (2), pp. 63-79. DOI: <https://doi.org/10.3280/RISS2020-002-S1006>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Таблиця А.1

Показники, які застосовуються в обчисленні інтегральних критеріїв рівня фінансової безпеки підприємств згідно методики О.Г. Блажевича [3, с. 27]

Показник	Оцінка показника	
	оптимальний напрямок динаміки, $a_i \Rightarrow$	нормативна величина, a_i^H
Показники майнового стану		
Коеф-нт постійності активів	$a_i \Rightarrow \max$	0,5
Коеф-нт зносу основних засобів	$a_i \Rightarrow \max$	0,5
Частка дебіторської заборгованості у майні	$a_i \Rightarrow \min$	0,2
Коеф-нт мобільності активів	$a_i \Rightarrow \max$	1,0
Показники ліквідності		
Коеф-нт поточної ліквідності	$a_i \Rightarrow \max$	1,25
Коеф-нт швидкої ліквідності	$a_i \Rightarrow \max$	1,0
Коеф-нт абсолютної ліквідності	$a_i \Rightarrow \max$	0,275
Показники фінансової незалежності		
Коеф-нт концентрації власного капіталу	$a_i \Rightarrow \max$	0,5
Коеф-нт фінансової стабільності	$a_i \Rightarrow \max$	1,0
Коеф-нт фінансової стійкості	$a_i \Rightarrow \max$	0,85
Показники ділової активності		
Обор-сть коштів в розрахунках (дні)	$a_i \Rightarrow \min$	30
Обор-сть запасів (дні)	$a_i \Rightarrow \min$	15
Обор-сть кредиторської заборгованості (дні)	$a_i \Rightarrow \min$	30
Обор-сть власного капіталу (обороті)	$a_i \Rightarrow \max$	1,5
Обор-сть мобільних активів (обороті)	$a_i \Rightarrow \max$	1,5
Обор-сть сукупного капіталу (обороті)	$a_i \Rightarrow \max$	1,0
Показники ефективності діяльності		
Рентаб-сть сукупного капіталу (ROA)	$a_i \Rightarrow \max$	2,5
Рентаб-сть власного капіталу (ROE)	$a_i \Rightarrow \max$	5,0
Рентаб-сть основних засобів	$a_i \Rightarrow \max$	6,0
Валова рентаб-сть реалізованої продукції	$a_i \Rightarrow \max$	20,0
Чиста рентаб-сть реалізованої продукції	$a_i \Rightarrow \max$	5,0

Результат інтегральної діагностики рівня фінансової безпеки ТОВ
Агрофірми «Земля» за методикою О.Г. Блажевича

Показники	2021		2022		2023	
	a_i	x_i	a_i	x_i	a_i	x_i
Коеф-нт постійності активів	0,404	0,808	0,408	0,816	0,398	0,796
Коеф-нт зносу основних засобів	0,629	1,258	0,612	1,224	0,603	1,206
Частка дебіторської заборгованості у майні	0,426	0,469	0,453	0,442	0,447	0,447
Коеф-нт мобільності активів	1,476	1,476	1,454	1,454	1,513	1,513
Разом за показниками майнового стану	4,011		3,936		3,962	
Коеф-нт поточної ліквідності	1,091	0,873	1,117	0,894	1,176	0,941
Коеф-нт швидкої ліквідності	0,479	0,479	0,524	0,524	0,544	0,544
Коеф-нт абсолютної ліквідності	0,014	0,051	0,018	0,065	0,018	0,065
Разом за показниками ліквідності	1,403		1,483		1,550	
Коеф-нт концентрації власного капіталу	0,438	0,876	0,454	0,908	0,470	0,940
Коеф-нт фінансової стабільності	0,780	0,780	0,831	0,831	0,887	0,887
Коеф-нт фінансової стійкості	0,454	0,534	0,470	0,553	0,488	0,574
Разом за показниками фінансової стійкості	2,190		2,292		2,401	
Обор-сть коштів в розрахунках (дні)	115,7	0,259	102,3	0,293	90,5	0,331
Обор-сть запасів (дні)	152,3	0,098	120,0	0,125	108,8	0,138
Обор-сть кредиторської заборгованості (дні)	248,8	0,121	202,3	0,148	172,1	0,174
Обор-сть власного капіталу (оборот)	1,803	1,202	2,080	1,387	2,278	1,519
Обор-сть мобільних активів (оборот)	1,326	0,884	1,593	1,062	1,778	1,185
Обор-сть сукупного капіталу (оборот)	0,790	0,790	0,944	0,944	1,071	1,071
Разом за показниками ділової активності	3,354		3,959		4,419	
Рентаб-сть сукупного капіталу (ROA)	11,20	4,48	12,50	5,00	15,37	6,15
Рентаб-сть власного капіталу (ROE)	25,55	5,11	27,55	5,51	32,70	6,54
Рентаб-сть основних засобів	27,73	4,62	30,68	5,11	38,61	6,44
Валова рентаб-сть реалізованої продукції	17,57	0,88	20,97	1,05	23,79	1,19
Чиста рентаб-сть реалізованої продукції	18,85	3,77	19,21	3,84	21,26	4,25
Разом за показниками ефективності діяльності	18,860		20,514		24,565	
Інтегральна оцінка	29,819		32,184		36,897	

Результати інтегральної діагностики рівня фінансової безпеки ТОВ
Агрофірми «Земля» за методом «суми місць»

Показники	2021		2022		2023	
	a_i	бали	a_i	бали	a_i	бали
Коеф-нт постійності активів	0,404	2	0,408	3	0,398	1
Коеф-нт зносу основних засобів	0,629	3	0,612	2	0,603	1
Частка дебіторської заборгованості у майні	0,426	3	0,453	1	0,447	2
Коеф-нт мобільності активів	1,476	2	1,454	1	1,513	3
Разом за показниками майнового стану	10		7		7	
Коеф-нт поточної ліквідності	1,091	1	1,117	2	1,176	3
Коеф-нт швидкої ліквідності	0,479	1	0,524	2	0,544	3
Коеф-нт абсолютної ліквідності	0,014	1	0,018	2	0,018	3
Разом за показниками ліквідності	3		6		9	
Коеф-нт концентрації власного капіталу	0,438	1	0,454	2	0,470	3
Коеф-нт фінансової стабільності	0,780	1	0,831	2	0,887	3
Коеф-нт фінансової стійкості	0,454	1	0,470	2	0,488	3
Разом за показниками фінансової стійкості	3		6		9	
Обор-сть коштів в розрахунках (дні)	115,7	1	102,3	2	90,5	3
Обор-сть запасів (дні)	152,3	1	120,0	2	108,8	3
Обор-сть кредиторської заборгованості (дні)	248,8	1	202,3	2	172,1	3
Обор-сть власного капіталу (оборот)	1,803	1	2,080	2	2,278	3
Обор-сть мобільних активів (оборот)	1,326	1	1,593	2	1,778	3
Обор-сть сукупного капіталу (оборот)	0,790	1	0,944	2	1,071	3
Разом за показниками ділової активності	6		12		18	
Рентаб-сть сукупного капіталу (ROA)	11,20	1	12,50	2	15,37	3
Рентаб-сть власного капіталу (ROE)	25,55	1	27,55	2	32,70	3
Рентаб-сть основних засобів	27,73	1	30,68	2	38,61	3
Валова рентаб-сть реалізованої продукції	17,57	1	20,97	2	23,79	3
Чиста рентаб-сть реалізованої продукції	18,85	1	19,21	2	21,26	3
Разом за показниками ефективності діяльності	5		10		15	
Інтегральна оцінка	27		41		58	

Результати інтегральної діагностики рівня фінансової безпеки ТОВ
Агрофірми «Земля» за графічним методом

Показники	2021		2022		2023	
	a_i	бали	a_i	бали	a_i	бали
Коеф-нт постійності активів	0,404	0,254	0,408	0,250	0,398	0,240
Коеф-нт зносу основних засобів	0,629	0,268	0,612	0,277	0,603	0,270
Частка дебіторської заборгованості у майні	0,426	0,629	0,453	0,659	0,447	0,676
Коеф-нт мобільності активів	1,476	0,596	1,454	0,593	1,513	0,602
Разом за показниками майнового стану	0,781		0,795		0,799	
Коеф-нт поточної ліквідності	1,091	0,523	1,117	0,585	1,176	0,640
Коеф-нт швидкої ліквідності	0,479	0,007	0,524	0,009	0,544	0,010
Коеф-нт абсолютної ліквідності	0,014	0,015	0,018	0,020	0,018	0,021
Разом за показниками ліквідності	0,158		0,178		0,195	
Коеф-нт концентрації власного капіталу	0,438	0,342	0,454	0,377	0,470	0,417
Коеф-нт фінансової стабільності	0,780	0,354	0,831	0,391	0,887	0,433
Коеф-нт фінансової стійкості	0,454	0,199	0,470	0,213	0,488	0,229
Разом за показниками фінансової стійкості	0,260		0,285		0,313	
Обор-сть коштів в розрахунках (дні)	115,7	0,176	102,3	0,123	90,5	0,098
Обор-сть запасів (дні)	152,3	0,379	120,0	0,243	108,8	0,187
Обор-сть кредиторської заборгованості (дні)	248,8	0,449	202,3	0,421	172,1	0,392
Обор-сть власного капіталу (оборот)	1,803	0,239	2,080	0,331	2,278	0,405
Обор-сть мобільних активів (оборот)	1,326	0,105	1,593	0,150	1,778	0,190
Обор-сть сукупного капіталу (оборот)	0,790	0,091	0,944	0,097	1,071	0,097
Разом за показниками ділової активності	0,183		0,173		0,174	
Рентаб-сть сукупного капіталу (ROA)	11,20	2,862	12,50	3,444	15,37	5,026
Рентаб-сть власного капіталу (ROE)	25,55	7,085	27,55	8,452	32,70	12,625
Рентаб-сть основних засобів	27,73	4,872	30,68	6,434	38,61	9,185
Валова рентаб-сть реалізованої продукції	17,57	3,312	20,97	4,028	23,79	5,058
Чиста рентаб-сть реалізованої продукції	18,85	2,111	19,21	2,401	21,26	3,268
Разом за показниками ефективності діяльності	2,57		3,14		4,46	
Інтегральна оцінка	3,95		4,57		5,94	